

ТИЖНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE: **TRIDENT**
UKRAÏNIENNE

Число 20-21 (126-127), рік вид. IV. 25 травня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Заупокійну літургію та панахиду по блаженній пам'яті

Симоні Петлюрі

Голові Директорії, Головному Отаманові Військ Української Народньої Республіки, відправлено буде в неділю, 27-го травня 1928 року в Українській Православній Церкві, 96 Bd Auguste Blanqui о 10 ¼ годині рано.

Комітет для вшанування.

Париж, п'ятниця, 25 травня 1928 року.

Серед дат, що значать епоху в житті народнім і кладуть підвалини на далі, серед днів, що пам'ятає й пам'ятатиме вся Україна — 22 січня, 26 лютого ст. ст. — кривавими літерами вписано і дату — 25 травня.

Поруч із святом державности, з традиційними Шейченківськими поминками став тепер і цей день — день смутку и жалоби всенародньої.

Для нас, сучасників, день смерти С. Петлюри — день жалоби, перейнятий гірким болом, оповитий смутком тяжким од великої, незмірної втрати.

Та з кожним роком, що відходить в минуле, місце болючого почуття гострого горя заступатиме ясне розуміння, к о г о ми втратили, к о г о втратила Україна, щ о зробив він для неї своїм життям, своєю смертю.

В історичній перспективі де-далі виразніше проступатиме величя постать Симона Петлюри, вождя народнього, борця за волю й державність України.

Разом з нами, що жили з ним в один час, що йшли за ним, що в купі працюваги й боролися, разом з нами, — коли ми одійдемо туди, звідки нема повороту, — одійдуть од цього дня й болючі переживання сучасного, всього пережитого й гістраданного. Очиститься він, цей день, од горя і стане для дітей наших і для далеких нащадків наших не тільки днем жалоби всенародньої, але й урочистим днем пошани привселюдної національному героєві. Днем стане він, що нагадуватиме майбутнім поколінням діло і подвиг С. Петлюри, його жертву останню, днем спомину побожного про великого сина нашої землі і днем науки, як треба служити отчизні.

Ми певні, нема і не буде батька на Україні, що не сказав би того дня синові, оповідаючи про героїчну боротьбу предків за визволення, згадуючи того, хто вів їй перед, схиляючись чолом перед його пам'яттю:

«Молись,
Молися, сину, за Вкраїну
Його замучили колись».

С. ПЕТЛЮРА в 1920 році.

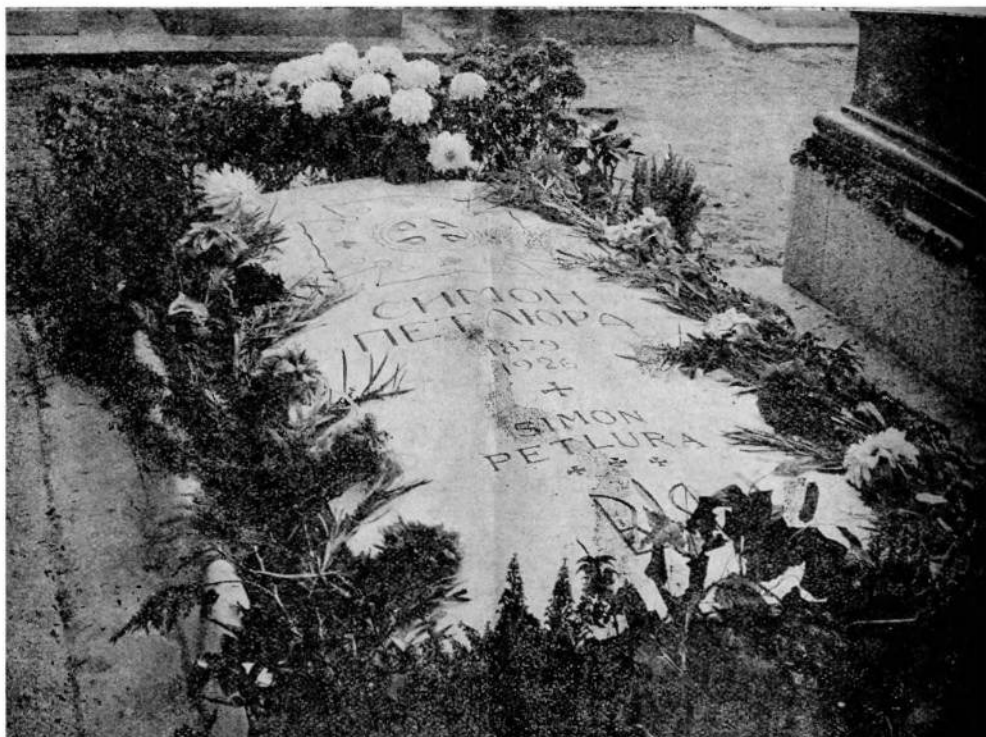
І те, що всі на Україні, в неволі, в тяжкім ярмі, відчувають сьогодні в глибині душі, те, ще споминають вони в таємниці серця свого, те виявляємо ми, на чужині суцї, одверто й одкрито —

В річницю смерти Незабутнього урочисто и привселюдно складаємо іменем всієї батьківщини нашої пошану на його могилі.

На теми дня.

V.

Два роки минуло з дня смерти Симона Петлюри. І в цей день знову, без наказу та примусу, волею почуття нашого, скрізь сходимося ми громадою вшанувати його пам'ять. Школи наші припиняють на цей день свою високу чинність, громадяне — свої справи; де єсть українська

Плита на могилі С. Петлюри (напис за проектом проф. С. Тимошенка)

церква, — лунає Божа одправа за душу його; де немає церкви — «вічну пам'ять» заступає український гімн. Народжується на очах наших новий пам'ятний день національний. Поки-що лише на еміграції, але разом з нами, разом з труною вождя перейде ця традиція й на батьківщину.

Два роки минуло. За життя Симона Петлюри до його імени додавано було титул, щоб означити його місце в українському життю, його роль в нашій національній чинності. Тепер уже цей придаток став зайвим. Переживаємо творену історію; кожен день нашої сучасности негайно стає нашою минувиною; а той, хто одійшов од нас, стає в шерехи предків народніх. Симона Петлюру доля взяла од нас, і історія примістила його до пантеону мужів, що перед іменем своїм титулів не потребують. Богдан Хвельницький, Петро Дорошенко, Іван Мазепа, Симон Петлюра. Нема нічого труднішого, як сучасникам розпізнати й зхарактеризу-

вати історичну особу. Це тому, що присуд сучасності та присуд історії — не те саме. Одмінні елементи, що по них судять, одмінні почуття, вражіння, всі комбінації їх. Сучасність — динаміка, історія — статика. Живе — тому, що воно живе, мінливе. І чим більшу людину маємо перед очима, — тим більше барв і відтінків помічає наше око. Барв та відтінків, що грають та переливаються, як діамантові відблиски під сонцем, а самого діаманту не видно. Історія — це сталість, завершеність. Канон — величній, незмінний, простий та суворий в лініях своїх, наскрізь видний для ока. До того, — зблизька можна цілком точно уявити собі тільки малі та обмежені речі; на великі — треба дивитися здалека. А історія малих обминає, лише великим сувору руку свою простягає.

Біографія, хоч би й дуже добре знана, мало в чому допоможе сучасникам. Кожна людина — це неповторене явище, своєрідна цілість відомих усім, властивих всім людських якостей, пристрастей, здібностей, розуму, почуття і волі. Але ні один із цих елементів, що з них складається психичне людське життя, — ні всі вони, зібрані до купи, не дають ще образу людини. Людину, індивідуальність її означає лише певна комбінація цих елементів, — те, куди їх спрямовано, в який спосіб їх використано. Лише чин, означений, розпочатий чи доконаний, кладе на людину останню печать, утворює з неї індивідуальність. Та не кожний чин, хоч би й надто обдарованої людини, дає їй право на народню пам'ять. Історія вибаглива й жорстока у вимогах своїх. З покликаних та обдарованих вона вибірає для своєї книги лише тих, що їх чин було спрямовано не на себе і не на близьких своїх, а на всіх: на близьких і далеких, на цілий народ, на його сучасність і на його майбутність...

А в тім де-хто, і навіть з чужих людей, Симона Петлюру розпізнав завчасу, і то тоді, коли ще й гадки не було, що стоятиме він на чолі української нації, бо й сама нація, як здавалося, спала тоді ще сном непробудним. Небіжчик О. Саліковський переховав думку про Симона Петлюру вславленого московського академіка Корша, видатного націоналога і геніяльного мовознавця

«Українці, — казав той, — самі не знають, кого вони мають серед себе. Вони гадають, що Петлюра — видатний редактор, патріот, громадський діяч то що. Це все правда, але не ціла правда. Петлюра — неконечно вищий за те, що про нього думають. Він — з породи вождів, людина з того тіста, що колись у старовину закладали династії, а в наш час стають національними героями. Живе він при несприятливих умовах, не може виявити властивостей своїх. Та хто знає, чи не змінить-

ся все навкруги нас? А коли зміниться, буде він вождем народу українського. Така його доля...»

Слова ці сказано було за часів великої війни, в середині її, коли майже нікому не видно було всіх наслідків її. Але прозорливі очі уже тоді помічали далекі блискавки майбутнього. Настав час, і пророцтво академіка Корша справдилося: Симон Петлюра став на чолі українського народу.

До кого з незабутніх мужів нашої минувшини був найближчий він, славний лицарь землі української? Ще за життя Симона Петлюри вороги наші рівняли його до Івана Мазепи, вічної пам'яті гетьмана, що на схи-лі віку свого зважився — в останнє в нашій історії — збройною силою на ворога одвічного стати.

Так, — аналогія єсть, але єсть і великі одміни. Мазепа стояв на спаді, старої, вижитої епохи: він говорив іменем мертвих, слава його — немов руїни в промінню західного сонця. Іменем Петлюри означено чинний початок нової ери в українській історії: він — речник живих, а ще більше — ненароджених; слава його осяяна сонцем, що на наших очах зійшло над українською землею. З Мазепою — наче віко домовини закрилося над нашою батьківщиною. З Петлюрою — по цілому світу залунала, прокотилася вістка: «Ще не вмерла Україна!» ..

Постать Петлюри словом пророчим закреслена в нашому гімні. Те, що співали потай, стало з ним чином народнім. Нас і прийдешніх він у майбутність веде, кличе до жертви, бо сам душу і тіло поклав за волю України. Чин історичний його світлим обов'язком ліг на нас, на дітей і онуків, на весь український народ... —

Нині й завжди, і на віки вічні пам'ять і слава Симонові Петлюрі!

М. Славінський.

На другу річницю смерті.

Рівно два роки тому, 25 тразня 1926 р., о пів до 3-ої год. дня, Голова Директорії, Головний Отаман військ Української Народньої Республіки, Симон П е т л ю р а, підступно висліджений большевицькими агентами, прийняв у Парижі мученицьку смерть од руки найманого вбивця. Не дивлячись на перестороги, на прохання близьких людей бути обережним, С. Петлюра не злякався ворогів України, твердо й непохитно стояв на своїому посту та й смерть жорстоку прийняв, не тікаючи, не ухиляючись, дивлячись просто у вічі своєму вбивцеві.

Таким виявив себе Небіжчик в останню страшну хвилину свого життя, перед лицем неблаганної смерті, бо таким він був все своє життя: твердим, непохитним, відважним вождем, борцем за правду й право свого народу, своєї батьківщини.

Два роки вже його не має серед нас. Перед нашими очима рік за роком виростає історична перспектива, а в центрі цієї перспективи піднімається все вище й вище, стає більш ясною та величною постать Небіжчика. Дрібніють, зникають з нашого зору оркемі, неважні, зайві риси та подробиці, всі ці personalia, звичайної фізичної особи, які при житті Небіжчика заважали іноді оцінити його моральну постать, моральну цінність, як вождя, політика, як головного керманича нашої молоді Республіки.

З кожним роком ми все ясніше здаємо собі справу, ким був Небіжчик для нас і для України, кого ми та нарід наш в його особі втратили.

Високо-культурна, широко загально й національно освічена особа, людина великих моральних якостей, лагідної, отвертої вдачі. Великий оратор, народній трибун, що вмів впливати на маси, запалювати в серцях людських огонь чину, витривалости й впертости.

Такою виростає перед нами моральна постать Небіжчика. Таким ми його знали, бачили й чули—на зборах шкільної молоді, на засіданнях партійних, за столом редакцій, на числених військових фронтах: то перед українськими вояками російської армії, то перед загонами українських гайдамаків, то перед фронтом перших українських полків, а потім і цілої української армії; перед боєм і в найкритичніші моменти бою; на засіданнях Центральної Ради, Ради Міністрів, Директорії; на мітингах, конгресах, з'їздах... всюди його постать, його огненне слово, його моральний вплив звертали на себе головну увагу, виділяли його по-над ряди добірних осіб, ставили в центрі уваги, підносили на височінь головного актора подій, національного вождя.

Життя зі шкільних років серед оточення політично думаючого, організованого розвинуло його природні здібності до організованости, спільного чину. А постійна праця та широка політична освіта витворили у Небіжчика струнку систему й послідовність його власних політичних думок та ідеалів.

Щирий демократ, свого часу партійний соціаліст, він ніколи не замикався в тісному колі партійних заповідей, вузько-партійної доктрини. Його політично-соціалістні погляди переходили межі партійного програму га охоплювали широкі горизонти, в яких місце знаходилося і для чисто соціалістичних завдань, і для загально-національного ідеалу, і для ідей вселюдського добробуту.

Його політичною метою було здійснення національного ідеалу — створення Української, самостійної, не від кого незалежної Держави. Досягнення цієї мети Небіжчик поставив собі, яко заздання цілого життя свого, присвятив йому всього себе, всі свої сили, добробут свій своєї родини і нарешті життя своє... Ціле життя своє він непохитно, день у день працював, боровся, писав, промовляв для здійснення цієї мети...

Свою незломною, непохитною відданністю національній справі,

своєю невпинною працею над здійсненням національного ідеалу, Небіжчик придбав собі щирю любов мільйонних мас українського народу, величезну популярність як серед своїх, так і серед ворогів...

Він так вперто і віддано працював задля здійснення державних змагань українського народу, що ніби то в т і л и в у собі всі самостійницькі стремління національні. Де був Симон Петлюра, там була думка про самостійність, боротьба за самостійність, охорона її. Петлюра — це самостійність України.

«Петлюровщиною» вороги наші назвали увесь період відродження української державности; «петлюровцями» називали й називають зони всіх тих, хто з Небіжчиком подіяв боротьбу й працю за самостійність, хто стояв незломно, хто не знав втоми, відпочинку, хто після його смерти підняв на свої плечі увесь тягар затяжної боротьби серед зневірря, одчаю, розбрату...

Хіба ж це не найвища нагорода народньому борцеві, коли вороги народу іменем вождя його називають цілий рух народній за право й волю? Ім'я великого вождя українського — Богдана Хмельницького пало назву «Хмельниччина», ім'я новітнього вождя нашого — Симона Петлюри прислужилося другій назві: «Петлюровщині».

Іменем Петлюри названо боротьбу українського народу за волю й самостійність. Це ім'я перейшло вже в історію нашого народу, займе воно в ній почесне місце серед імен наших національних вождів і не забудеться ніколи!

Хай же нашому незабутньому Вождеві буде чужа земля пером!

Хай же скоріше настане та урочиста година, коли громадяне зільної самостійної України перенесуть побожно дорогу домовину Небіжчика з далекого Парижу в златоверхий Київ, на святу землю українську, кров'ю политу на лоно непорочне Матері-України!...

А. Яковлів.

Симон Петлюра в українській еміграції.*)

Взявши в свої руки національний провід на терені України, Симон Петлюра залишається духовим провідником національної справи й тоді, як доля нашу армію, наш державний осередок та значну кількість борців за ту справу перенесла на чужину. Зорієнтувавшись в нових обставинах життя і праці на чужовому терені, був він провідником ідейним та організатором українського життя і для еміграції. Загальні умови чинности української влади на еміграції в зв'язку з територіяльною розкиданістю емігрантської маси, натуральна депресія емігрантських настроїв, руйнуюча робота розкладових елементів — чужих і своїх — все це перешкоджало організуючій праці, часто не давало їй перетворитися в діло або нищило її результати. Але вождь нації зали-

*) Вважаємо за свій обов'язок скласти щирю подяку вельмиповажаному А. М. Лівичському за дозвіл скористуватися для цієї статті з листів до нього С. В. Петлюри.

шався на своєму посту до останніх хвиль свого життя, однаково відчуваючи свій обов'язок — і в найтяжчих обставинах. І тут, на чужині, зводить він всі нитки українського життя до головного його вузла — національно-державної справи.

Симон Петлюра не переоцінював ролі еміграції та не її чинності надавав головне значіння в національній справі. «Треба нам, — писав він мені 1924 р., — в цьому році скупити більше енергії для потреб «того боку», як досі, і не вичерпувати своїх інтересів виключно емігрантськими справами, бо хоч вони теж мають для нас певне значіння, а проте не в них полягає центр ваги більш важливих інтересів».

Так оцінюючи роль еміграції, в перспективі взаємочинності, в порівнянні з рішачим чинником національної справи — головною масою українського народу на його території, Симона Петлюра проте високо ставив релятивне значіння української еміграції в нинішніх умовах боротьби за національну справу. Національно-державні позиції української еміграції, на думку Симона Петлюри одбивають в собі взагалі взаємовідносини в нашій національно-державній справі. «Інтереси України і інтереси Росії, — писав він, — пішли різними шляхами; різними шляхами розійшлися і інтереси еміграції цих країн» («Тризуб», ч. 4). Уособлюючи в своїй національній чинності шлях український, наша еміграція з цього погляду набуває особливого значіння, коли взяти на увагу нинішнє поневолене становище України, що позбавляє український народ можливості виявити свої справжні думки й змагання. «Ми, уявляючи собою органічну частину нашого народу, живемо одними думками, як і вся наша батьківщина. Доки цей «унісон» переживань має місце, доти моральний дух наш, як борців, уявляє величезну динамічну силу, знищуюча вибуховість якої залежатиме від усієї попередньої організаційно-підготовчої праці в тому напрямку; доти й ті позиції, на яких ми сьогодні «окопалися», набувають не аби якої ваги» («Тризуб», ч. 1). «Українська еміграція, — каже Симон Петлюра в другому місці, — є органічною інтегральною частиною цілого українського народу, що під чужою владою перебуває. Політичні думки, культурно-освітні стремління і організаційні змагання до утворення власної держави української нації повинні наскрізь проїняти й українську еміграцію, яка в спеціальних умовах перебування на чужині, здебільшого в європейських державах, мусить тут виконати одповідаючу частину загально-національного і загально-державного програму української нації, а власне ту частину, що її народ наш під окупаційною владою доклати не може, а яка проте має величезне значіння в справі будівництва Української Держави. Не марнотратним, не яловим повинно бути життя і перебування нашої еміграції по-за межами батьківщини, а повним глибокого змісту та позиточних наслідків для рідного краю! Глибоке розуміння потреб нашого національно-державного руху і контактна согласована праця з тою роботою, що провадиться на Україні, ось що головним чином буде ціхувати працю еміграції за кордоном, коли вона захоче як слід виконати свій обов'язок перед рідним народом» («Сучасна українська еміграція та її завдання», стор. 7-8). «Ми уважаємо себе ні морально, ні ідейно не розби-

тими, — знов каже Симон Петлюра, — поки зберігається у нас ця відпорна сила, поки ми плекаємо її розвиток, доти ми уявляємо собою для ворога потенційну небезпеку, яка може стати для нього кожного часу і цілком реальною» («Триузб», ч. 1). Така роля та такі завдання національні нашої еміграції зобов'язують її провадити життя своє під кутом незабуваної думки про свою відповідальність перед тими мільйонами братів, яких життя провадиться в інших умовах. «Не забуваймо ніколи, що в очах цілої України, підбитої московським ворогом, і уряд, і громадянство, які перебувають на чужині, є один організм, є щось ціле, збите, цementsоване єдністю державної думки і сконсолідованої, дисциплінованої волі, а не розбіжна, первічна формація, що на власну руку верховодиться різними комітетами, в поодиноких країнах місцевими колоніями організованими. Коли б там, на Україні Великій, відчули розбіжність політичної думки серед нашої еміграції, брак єдині волі в праці цілого громадянства на чужині, — то це боляче відчула б наша нація і гостро засудила б нас за нашу дріб'язковість та малий розум в справах великої і державної загально-національної ваги». («Сучасна укр. емігр.» 28).

Загально оцінює Симон Петлюра ідейні якості української еміграції — високо. «Численно переважаюча частина нашого громадянства морально здорова і національно певна, не піддається розкладовій праці і непохитно стоїть на позиціях української державности в тій її концепції — Української Народньої Республіки, що єдина втілила в собі державні змагання нашої нації. Це біля державного прапору УНР організувалося все, що було найактивнішого, найсвідомішого серед нашої нації; це під бойовим прапором її почалася організація сил нації для великої мети незалежности, і справжня боротьба не словами, а кров'ю і жертвами за цю незалежність; це під час цієї боротьби відновилися давні історичні традиції нашого народу і утвердилася жива легенда самої боротьби, як той могутній чинник в життю нації, без якого ніколи ніяка нація не осягала ні своєї національної мети, ні свого призначення серед інших народів» («Триузб», ч. 1). Але поруч з такими якостями загалу, аналізуючи стан еміграції без пристрасти й зачаровання, вкладаючи персти свої й у найболючіші рани еміграційні, Симон Петлюра не закриває очей на ті справжні рани. В особистому листуванні виривається у його навіть надзвичайно гірке слоґо: «Добрий геній» України відлетів од нас і робить іспит нашій зрілості та зручності в скомплікованих умовах сьгоднішнього дня. Зрозуміти і відчутти вагу останнього перед обличчям тої небезпеки, що її готують нації блудливі сини її в надщерблюванню державного ідеалу і деморалізації національних змагань, — це багато значить».

Найбільш тяжко вражали його риси безактивности та квієтизму серед тих, що перед вели в українській справі, а ерешті віддалися на стихійну волю подій, з головою закопаєшися в аполітичну працю. «Про нас забувають у Європі, — пише він мені 21. IV. 1925 р., — а ми самі мало їй нагадуємо. Під лежачий камінь і вода не тече. А я все думаю, що нашій еміграції, з її нервами, втомою і подекуди й апатією, слід давати час від часу певні дози «допінґу» для підживлення і цирку-

яка мало орієнтується в подіях і вірить в фантазію: об'єднання всіх українських земель в союзі (с. т. під верховенством) з Москвою, Щоб успішніше цю ілюзію поширювати і умотивувати власну задачу незалежницьких позицій, укр. «русофіли» пустили провокацію про підписання умови «Петлюри» з Кирилом, яку вони ніби «паралізують» умовою з «російською демократією». Очевидна річ, що вся ця дурниця подобається галичанам, які зачинають знову грати на «всеукраїнських» струнах і зайвий раз засуджувати всіх нас за «полонофільство» і «продажу» національних інтересів, хоч замовчують при сьому задачу своїх незалежницьких позицій. Я думаю, що з цим напрямом політичної думки треба боротись, бо коли б наша еміграція, в більшості своїй була втягнена в «русофільство», то це нанесло б тяжкий удар укр. державності і цілому українському рухові». Здемаскування цієї шкодливої акції «зайвий раз примусило б нашу еміграцію насторожитись і відчуті небезпеку від «акції» таких большевиків «другого сорту»... що сьогодні сплять і бачать себе в ролі Чубаря на Україні, себ то в ролі пахолків Чернова і «російської демократії» взагалі. Будьте певні, що наші гетьманці в с і л я к о г о гатунку — від Скоропадського-Ліпінського до Полтавця включно — їх на цьому ґрунті і напрямку п і д т р и м а ю т ь. Ідеолог їхній Ліпінський в «Хліборобській Україні» не дурно говоре, що, моявляв, ми — українці — з нашими братами (москалями) завжди порозуміємось». Не велику вагу має той факт, що ці антиподи ніби ворогують між собою, — в дійсності вони до одної мети йдуть в однаковій мірі надщерблюють ідеал української державності та спільно каламутять ясність національної думки... Сьогоднішньою своєю тактикою, в основі якої лежить бажання підготувати ґрунт і людей для захоплення влади в свої руки, вони ослаблюють, пригашують і розкладають як віру нації в свої сили, так і волю її до здійснення свого ідеалу». «Певні «фланги» української політичної думки, — каже Симон Петлюра в другому місці, — ще й сьогодні не виявляють розуміння цієї вимоги, ще й сьогодні вони намагаються прищепити нашому громадянству невідповідні державні концепції. Не дивлячись на протилежність своїх програмів і ідеологій, не дивлячись на взаємне поборювання, ці бігуни української політичної думки з однаковим усердям намагаються розколвати національну єдність і вносити розгартіяш в організовані та творчі заходи українського громадянства». («Тризуб». ч. 1).

Одним з наслідків розкладової праці руйницьких елементів на еміграції єсть підрив авторитету українського уряду, на який головним чином скеровано було акцію цих елементів, щоб зменшити його чинні впливи на консолідацію національно-державної думки еміграційної. «Хоч як гірко й тяжко признатись в цьому, — каже Симон Петлюра, — але наше еміграційне громадянство — треба правду казати — часто не дало своєму законному урядові тої допомоги і підтримки моральної, якої він не раз од нього потребував і яка значно скріпила би виступи нашого уряду перед окремими державами, організованими звязками їх, а той перед Лігою Націй. Займаючи в цих справах вичікуюче становище, ставлячись иноді з певним застереженням до таких виступів, українська еміграція, чи окремі елементи її, ясна річ, шкодили не урядо-

ві, а загальній нашій справі, даючи цим доказ сьєєї державної нерозвинености і недозрілости. Ледве чи сприяло це поліпшенню нашого становища серед чужинців, яким може імпонувати тільки оґанізованість, державна дисциплінованість і одностайність тих, що претендують на власну державність і на признання її иншими. Брак цієї оґанізованости, роз'єднаність, сепаратні нескооґдиновані виступи окремих об'єднать чи груп громадських в справах державних, що вимагають єдности й конкретизації змагань, міг викликати тільки здивовання або шкідливе для нашої справи лехкогажне трактування її з боку тих, до кого ці виступи звертались» («Сучасна укр. еміґрація», 23). «На превеликий жаль — каже далі С. мон Петлюра, — наше громадянство не так чуйно реагує на розкладові явища нашого еміґраційного життя, тоді як таке ніби потакання з його боку (на прояви державної недисциплінованости. О. Л.) дає привід до дальших безвідповідальних вправ в тому ж таки шкідливому напрямку. Громадська опінія є великий чинник державного будівництва, і чимало негативних явищ нашого еміґраційного життя і на світ приходять тільки через те, що ця опінія як слід не оґанізована, або занадто млява. Треба свіжого повітря і ясного світла, щоб розвіяти чад і притлумити безкарний державно-недисциплінованих елементів нашої еміґрації. Здоровий розум і почуття обов'язку перед справою підскаже нашому еміґраційному громадянству, що за цю державної ваги працю власне воно само взятись повинно, бо та рука, що звичайно карає чи стримує, рука державної влади в сьєгодняшніх тяжких умовах її праці досягти таких некарних чи недисциплінованих елементів не може» («Сучасна укр. еміґрація», 25).

Ці негативні явища не закривають в очах Симона Петлюри тої загальної позиції українського еміґраційного громадянства, яку він — вгорі ми його слова наводили — характеризував як позицію здорову. «На щастя, — каже він знов у иншому місці, — зіпсуті, державно-недисципліновані елементи уявляють собєю порівнюючи незначний відсоток нашого громадянства, а через це йому лехше собі рацу дати з тими угрупованнями чи особами, що своєю непідпорядкованістю, хорою амбіцією і підозрілою тенденцією закаламучують ясні цілі еміґраційних завдань. Так звані «авантюри»... з метою внести замішання в наше життя або підкопати провокаційними засобами повагу до здобутих нами державних цінностей... знаходили швидко опір з боку більшости нашої еміґрації і суворий осуд для себе» («Укр. еміґрація», 87). Вітаючи ці здорові настрої еміґрації, Симон Петлюра закликє еміґраційне громадянство в першу чергу до організаційного об'єднання. Чинність української еміґрації могла би, на його думку, досягти найбільших результатів через організаційне об'єднання. «Перемогають організовані й нерозпорашені. Ця істина, оправдана і віковим досвідом, повинна й нам завказівку та *memento* на чужині стати. Вагу організації ми особливо повинні відчути перед тими завданнями, що стоять перед нами, — і іменно на чужині, — як частиною нації, що розпочала організацію своїх сил для осягнення державного ідеалу. Не роз'єднаними, не розпорашеними ми їх можемо здійснити, а збитими до купи, звязаними єдністю зусиль і підпорядкованими вищим вимогам національної справи.»

Навівши приклади, як «почасти інстинктивно, а більше свідомо морально здорова частина нашої еміграції відчула з перших же часів свого перебування на чужині вагу об'єднання», він вказує на konieczність «створення нової громадянської організації», що завершила б організаційні зусилля цілого нашого громадянства, яке перебуває на чужині, шляхом покликання до життя центрального громадського органу, що об'єднував би діяльність локальних центральних організацій, а, значить, через них і всієї нашої еміграції... Питання про утворення центрального громадського органу набрало такої ваги, що слід уже тепер думати про реалізацію його як в інтересах еміграції, так і цілої нашої землі, зв'язаних з національною доцільністю перебування її на чужині. Координувати ці інтереси, надати їм певний план і послідовність в переведенню, відповідно до вимог цілої еміграції, а не тільки даної галузі, що перебуває в межах тієї чи іншої держави, сьогодні вже не можуть місцеві об'єднання. Завдання, що їх ставить саме життя перед кожним окремим в наших еміграційних осередках, часто мають не місцевий характер, а загальноемігрантський, а той національний. Поскільки такі завдання гальмуються, постільки на такому стані річей терпить сама еміграція і та місія національна, яку вона самим фактом свого перебування на чужині мусить виконувати. Ось через що повинен бути покликаний до життя авторитетний громадський орган, що взявся б за налагодження справ загальноемігрантського характеру і завершив би організаційні осягнення української еміграції. Ми сподіваємося, що вона знайде в собі стільки сили, щоби завершити свою самоорганізацію» («Тризуб». ч. 3).

Головна ціль громадської консолідованості еміграції — посилення чину в державній справі. Глибока віра в ту справу, чинна енергія натури Небіжчика не лише самого його спонукали до безнастанної праці для тої справи, — державно-чинний світогляд його не мириться з якимсь иншим поведінням з боку всіх громадян українських на еміграції. «Опинившись на еміграції, — пише він, — ми не кинули своєї боротьби за національно-державні ідеали. Той, хто уникає од неї, хто поступає по прислів'ю — «моя хата з краю — нічого не знаю», — той свідомо себе виводить з фаланги активних борців нашої справи. Це уникання поцібуєм буде до хкірства і знайде свою оцінку належну серед тих, хто невтомно працюватиме, змінивши, може, методи і шляхи боротьби. В свій час таку поведінку самолюбних егоїстів пригадається і знайдуться местники на них; як знайдуться вони і на тих, хто для «лакомства нещасного», для вигоди власної, а той для шкоди недавніх своїх братів та товаришів по боротьбі в стан ворога переходить. Чи моральний засуд громадянства, чи караюча рука закону державного таких перекиньків все одно знайде колись. Все, що є морально здоровим, працездатним і національно чесним по-між нашої еміграції, — все мусить провалити дальшу невтомну боротьбу за наші національно-державні ідеали, за виборення незалежності державної нашого народу». («Сучасна укр. еміграція», 30). На справі української державности закликає він консолідувати всі зусилля. «Справа одбуття української держави — це справа цілої нації української, а не якогось класа її, чи партії,

— от через що порозуміння, согласованність всіх чинників громадських і співпраця їх єсть умовою, без додержання якої ми ніколи своєї мети державної не досягнемо. Не можна ж забувати, що таким шляхом консолідації всіх національних сил в справі організації своєї держави, принаймні на перших початках творення її, йшли досвідченіші та організованіші нації, як от чеська, наприклад. Ц е й ш л я х і д л я н а с е д и н и м, бо він забезпечує найменшу затрату сил, жертв, енергії з найбільшими позитивними наслідками. Отже пріоритет державності над партійністю, загально-національних інтересів над класовими та груповими, партійними мусимо ми на еміграції зрозуміти і відчувати, як категоричний імператив, як одну з головних умовин нашого державного будівництва! Зрозуміння ваги цієї тези навчить нас підпорядкувати себе і свою діяльність вимогам державної дисципліни, а се своєю дорогою не може не вплинути на поглиблення і зміцнення нашої організованості. Наша сила в єдності, а порука успіху наших змагань — в державній слухняності» («Українська еміграція», 19-20). Не обмежуючись цими загальними вказівками засадничого характеру, Симон Петлюра конкретизує свою програму практичними, докладно обміркованими порадами що-до національно-державного чину на еміграції, — і серец тих порад бачимо такі, як організація, виступів перец світом в справі наших державних домагань, боротьба проти «Вел'кої Єдиної Росії», боротьба проти федерації, боротьба проти окупантського уряду. Тих, хто інтересувався б цими питаннями покладніше, одсилаємо до вже цитованої праці небіжчика про сучасну українську еміграцію та її завдання.

Як не закривав очей Симон Петлюра на негативні, розкладаючі явища еміграції, так не маловажив він і всіх труднощів в боротьбі за державну справу. Але ніколи думка його не гнулася в бік яких небудь в цій справі компромісів — і в найтрудніших обставинах. «Як бачите, — пише він в листі до свого найближчого співробітника, А. М. Лівницького, — я не дуже оптимістично розцінюю сучасну дійсність нашу під оглядом сприятливості її для завдань боротьби за державність. Але яка б вона не була сумна, мусить залишитись певна група людей, що при всяких обставинах виявляє національну непримиримість, втілюючи в своїх гаслах і в своїй діяльності ідеал державної незалежності української нації». Це — припущення найгіршої ситуації, — але й перед нею не припускав Симон Петлюра самої можливості скласти зброю. Переконаний і чинний, він кликав до праці, до акції, до боротьби — аж до певної й конечної перемоги.

Дуже характерна в ньому сама ота психологія чину й енергії, що виключає всяку з його боку можливість бути лише стороннім глядачем подій. «Вороги нашої державної ідеї, — пише він у приватному листі, — звили собі кубло не тільки по-за нами, а й серед нас самих. Хробаки... підточують молоде дерево української державної ідеї. Тяжка (для нас) дійсність сприяє паскудній праці всякої черви. Тільки дивитись на ці руїнницькі заходи не можна, бо черва може чимало нашкодити». І вітаючи здоровий опір з боку загалу еміграції що-до розкла-

до їх її елементів, Симон Петлюра і в прилюдних своїх виступах і в особистому листуванні закликав до більш активного виявлення переважачих у нас настроїв. В листі до мене з р. 1925, бажаючи успіху одному новому літературному підприємству, він каже, що останнє матиме успіх, «коли сміливо і ясно буде «договорювати» те, що звичайно досі замовчувалось, коли не боїтиметься називати речі їх власними іменами, а найголовніше, — коли воно дискусійним порядком щільно підійде до практичних проблем державного будівництва. Я думаю, що такий журнал потрібний і що може навіть матиме попит. Пересічний, морально здоровий емігрант хоче не тільки ясної відповіді на основні проблеми нашого будівничого програму, але й сміливої боротьби за нього і за ті гасла, що за них він борюється, кров проливав, а над якими сьогодні так ніби прапор спущено, а той зовсім сховано! Чи не настав вже час бути трохи сміливішими і не боронитись від напасників, а нападати на них і коли не «бити по головах їхніх», то хоч ставити їх кожного на своє місце?! Може таким шляхом основна державна група нашої еміграції скоріше скристалізує не лише свою ідеологію, але й організує себе для майбутнього будівництва та відчує в собі покликання до керми, до практичної провідної ролі в цьому будівництві? Я персонально вітаю би збудження подібних настроїв серед згаданої групи нашої еміграції, бо в моїх очах і на мою думку, це — передумова найбільше доцільного методу самого будівництва. Коли за нього в ролі керманців візьмуться більшевики «другого сорту», або «третього»..., то це буде «кавардак» з трагічними для справи державної наслідками. А ці групи хочуть таку роль відограти, про неї вони мріють і спробують силою навязати свою волю іншим. Силі треба протиставити силу, але організовану і свідому себе... Тут, як і на війні, напад є найкращою формою оборони і найбільш доцільним засобом для здійснення певної мети... Сьогодні тільки такий тон може імпонувати і викликати прихильність».

Як бачимо, Симон Петлюра, мав що-до української еміграції не лише свої цілі, але й програму та певні методи її чинності. Свідомий того всього, жадав він такої свідомості і від земляків своїх, закликаючи еміграцію до ревізії своєї діяльності, своїх поглядів, всієї своєї ідеології. «В першу чергу, — писав він, — треба їй проревізувати — переглянути ті шляхи, якими йшла вона досі, щоб здійснити політично-соціальні і державні ідеали українського народу, перевірити своє попереднє поступовання в справах, що тичаться будівництва української держави, і чесно поставитись до тих висноєків, які логічно випливають з цієї критичної роботи над собою: коли знайдеться помилка, то слід направити її, коли відчується фальш чи неправда, то знайти в собі мужність визнати їх і на майбутнє уникати» («Укр. еміграція», 9). Ту організовану планомірність, що він переводив її на Україні, переніс він і на чужину, всюди один той самий, — певний у своїх завданнях, відповідальний перед своїм сумлінням за той тягар патріотичного обов'язку, що сміливо й віддано прийняв на себе та ніс його аж до самого краю — до хресної смерті.

О. Лотоцький.

Чужинець про С. В. Петлюру.

В початку р. 1920, коли в Атонах я заступив місце гогоєи української дипломатичної місії після смерті Ф. Матушевського, я почав видавати інформаційний часопис грецькою могою «Епітеоресіс Елліно-Україніке», щоб ознайомлювати грецьке громадянство з українською справою і з нашою боротьбою за незалежність.

Бо до того часу греки знали тільки «Югь Россіа», а на наші змагання до незалежності дивилися крізь призму, яку ставили перед їх очима росіяне: старе царське посольство з Демидовим князем Сан-Донато на чолі, численна російська еміграція і більшіна грецьких газет, оплачених російським посольством; чи з тої ж чи може з іншої причини різко виступала проти нас і французька газета «Le progrès d'Athènes».

Нелегку справу взяв я на свої плечі. Треба було спростовувати злісні наклепи ворожих чинників, ніби то й місія наша і той часопис існують за німецькі гроші (це було після капітуляції німців, а Греція під проводом Венізелоса йшла в орбіті Антанти); а коли мені вдалося спростувати ці наклепи, то пущено було ноу еі гадку, ніби-то ми замасковані большевики і існуємо та працюємо за большевицькі гроші.

Крім того, я не настільки володів грецькою могою, щоб власними силами видавати літературний орган. Я запросив на поміч грецького журналіста Паулідіса, але не міг на нього цілком покластися тай не безпідставно, бо він обікрав мене і втік.

І в поборюванні ворожих наклепів і в редагуванні мого часопису, багато і щиро допоміг мені старий грецький історик, професор Атенського університету Каролідіс.

Це був, сказати би, грецький Ломоносов. 16-літнім парубком прийшов він із села в Атени і читався, бо ще тоді не вмів читати, а в 35 літ він був вже професором історії в Атенському університеті, вїдбувши перед тим наукову командировку в Німеччину.

Коли я з ним познайомився, це був вже старий дід під 70 літ. Авторитет його стояв у греків дуже високо, більшість столичної інтелігенції — то були його учні та слухачі.

Він цікавився Україною і боротьбою її за свою незалежність, знав докладно історію нашу. Мене він часто розпитував про С. Петлюру, про деталі нашої боротьби, часто неправильно і тенденційно освітленої в газетах заходами наших ворогів; не раз казав він, що наша боротьба дуже нагадує боротьбу Греції за свою незалежність, з тою ріжницею, що Греція визволялася з-під чужинецького і чужоїрного гніту, а Україну гнітили од віку і гнітять «родичі» й одновірці; Греція у боротьбі своїй мала за собою симпатії культурного світу, а Україна їх не має, бо її не знають або не хочуть знати, бо охотніше вірять наклепам ворогів наших, ніж нашим словам.

Для першого числа мого часопису проф. Каролідіс написав короткий огляд історії України та її стосунків до Візантії, почавши з найдавніших часів. Цю працю я помістив замість передовиці і вона відразу

звернула увагу грецької інтелігенції на наш часопис, бо всім заімпонувала співпраця в ньому старого і поважаного вченого.

Я не знав, чим оддячити проф. Каролідісові за ту велику прислугу нашій справі. Я помітив, що він, буваючи в нашій місії, довго і уважно дивився на великий портрет С. В. Петлюри, що висів над моїм столом поруч з і портретом Т. Шевченка. Він казав, що йому дуже подобається обличчя С. В., бо на ньому видно щирість, одеагу і разом з тим — смуток, такий, як і в Шевченка, смуток за долю коханої батьківщини.

І я надумав подарувати проф. Каролідісові і такий портрет у гарній рамі, з відповідним надписом.

Цей дарунок був дуже приємний старому вченому, і він мені щиро за нього подякував. Портрет він повісив у себе в кабінеті поруч з портретами історичних борців за визволення Греції.

Потім я довідався, що проф. Каролідіс не раз закликав до себе колишніх слухачів своїх в університеті, з яких більшість була вчителями або й директорами середніх шкіл, або доцентами університету, і показуючи в кабінеті своєму портрет С. В., провадив приблизно таку розмову:

— Ти знаєш, хто це такий?*)

— Ні, — відповідав запитаний.

— А оце?

— Ну це ж Іпсілянти.

— А це?

— Калакотроніс.

— А це?

— Мавроміхаліс.

Це все були портрети ватажків грецьких повстань проти турків.

— Так знай же, — казав проф. Каролідіс, — що це Симон Петлюра, український Іпсілянти, Калокотроніс, Мавроміхаліс. А Україну знаєш?

— Україну? — іноді дивувався запитаний.

— Еге, Україну, яка нині бореться за свою незалежність так само, як боролася Греція, і ти її не знаєш? Який же з тебе вчитель? Що ти можеш дати своїм учням?

І старий брав комплект мого «Епітеоресіс'а» і давав гостеві.

— На, прочитай і тоді будеш знати те, що нині повинна знати всяка інтелігентна людина, а тим більше вчитель молодого покоління.

Проф. Каролідіс не раз заходив у нашу місію і брав по скільки комплектів часопису, бо попередні забрані вже всі роздав.

Так чужинець шанував і цінив Симона Петлюру, борця за незалежність рідного краю.

Чи всі ж наші люди так його цінили?..

Мод. Левицький.

*) В Греції патріархальним звичаєм звертаються на «ти», хоч останніми часами вже почали говорити по-європейському на «ви».

В справі біографії С. Петлюри.

Минуло вже десять років з часу, коли Симон Петлюра став на чільне місце одного з найвидатніших будівничих української держави. Минуло вже й два роки з дня його трагічної смерті. І за життя, а ще більше по смерті наймення Небіжчика набрало широченної популярності, може більшої за всі наймення українських діячів. А тим часом і поднесь не існує про нього жадної докладнішої монографії. Навіть журнальні статті, що писано про Петлюру, всі здебільшого писані *ad hoc*, поверхові, часто — односторонні, не безсторонні, а головне — не підперті перевіреними фактичними даними. Навіть спогадів, що характеризували б різні періоди його життя, — майже нема. Загалом, написано про нього так мало, що нема дива, коли якийсь з московських чи жидівських брехунів подасть фанатастичну плітку, а наші ж дяуде, навіть з тих, що ставляться побожно до пам'яті славного Небіжчика, лотім перепитують, чи праґда, мовляв, і те, і те.

А час біжить. Уже багато з тих, що були дуже близькими до покійного, або ж відійшли на той світ (напр. Корш, Салікоєвський, Матушевський, Синицький), або ж до того готуються. Відомості й матеріяли, що їх буде колись так потрібно для правдивого зображення у повнім світі постати Петлюриної, гинуть безповоротно. Та й у тих, що живі й житимуть ще довго, час та біжучі події загладжують в пам'яті яскраві й характеристичні факти минулого, й що-далі, то тяжче буде їх реставрувати без помилок і неточностей.

Особливо ж прикро, що фактичний матеріял, потрібний для безсторонньої біографії Симона Васильовича, матеріял якого в праві чекати від сучасників покоління наступні, так само губиться, стирається, блідне, лишається нікому невідомим. Досить хоча би згадати такий, просто дивовижний, факт, що не зважаючи на 10 минулих літ з менту, коли наймення Петлюрине пролетіло по всій Україні, від хати до хати, від особи до особи, — й поднесь ні разу й ніде не було зазначено точної дати його народження!

Ото ж мабуть до речі буде в цей сумний день других роковин смерті нашої великої людини звернутись до всіх близьких Покійному, до всіх, перебуваючих на еміґрації та й на Україні, своїх і чужих, хто був з ним в ближчих чи дальших взаєминах, довше чи коротче жив з ним спільно в школі, в його блуканнях, по редакціях, і на полях бою, з закликом — не вілкладаючи подати есе те, що лишилося ще свіжим в їхній пам'яті, здаючи собі справу, що для повної й достойної С. Петлюри — біографії жадна найменша згадка не буде зайвою. Головне ж, потрібнен фактичний матеріял, з точними датами й точно зазначеними місцевостями.

Зрозуміло, що при теперішніх обставинах нема змоги, а може — й передчасно опубліковувати такі відомості, але ж слід їх зібрати й скупчувати в одному місці. Гадаю, що найбільш відповідним місцем для того, може бути Музей-Бібліотека імени С. В. Петлюри, початок яких пок-

ладено в Парижі (42, rue Denfert Rochereau, Paris V. M-r J. Rudicev (бібліотекар), куди й слід направляти всі згадані матеріали.

Зокрема ж для фактичної бісграфії будуть потрібні відповічі на такі питання (де-які з дуже гажливих питань наемисне пропущено, з огляду на те, що наші вороги унеможливили б одібрати правдиву відпоєідє):

- 1) Дата народження (день, місяць, рік),
- 2) Коли, в якій парафії й хто хрестив.
- 3) Як згали діда.
- 4) Наймення матері. Дієоче прізвисько. Характеристика роду.
- 5) Характеристика батька. Походження, з якого місця, з якого стану, характер чинности і т. д. бодай короткі біографичні відомості.
- 6) Склад родини Симона Васильовича: скільки було братів, їхні наймення, короткі біографичні відомості. Тако ж і про сестер.
- 7) Хто вчив Симона грамоті.
- 8) Чи перед вступом до бурси ходив він до якоїсь нижчої школи, і до якої,
- 9) Чому Василь Петлюра, не будучи духовного стану, даєав дітей до пухоєних шкіл. І — чи всіх?
- 10) Чи була в родині якась старша особа (дідусь, бабуня), улюблені Симоном.
- 1) Хто мав на нього вплив в дитинстві.
- 12) Що любив С. В. за дитячих років. Які розєаги, гри, товариство, казки, пісні.
- 13) Чи безнастанно проживєав у місті, чи виїздив на довший час, на село (яке, до кого, в яким там був тогаристі).
- 14) Якїсь характеристичні випадки чи пригоди за дитячого віку, з часів перебування в бурсі і т. п.
- 15) Характеристика раннього юнацтва.
- 16) З ким переважно тогарушугає. Коли гочає (і з якого приєоду) цікавитись громадськими та національними питаннями.
- 17) У яких був гуртках. Прізвиська тих, що були з ним вкупі. Хто мав на нього вплив з одноліткіє.
- 18) Хто познайомив його з соціалізмом.
- 19) Хто з старших людей мав на нього вплив.
- 20) Коли й з якого поводу биявив вперше реєолуційні настрої.
- 21) Детальний опис семинарських «бунтіє», у яких активно брав участь С. В.
- 22) Детальний опис запрошення в семинарію М. В. Лисенка.
- 23) Дрібнуці з часів семинарського життя.
- 24) Подробиці події, що стала фатальною для його семинарської науки. —
- 25) Як згали архі єрея, що умовляв С. В. «образумітьє» перед виключенням з семинарії.
- 26) Взагалі подробиці виключення. Точна дата. Копії протоколів.
- 27) Як реагувала на це родина С. В.
- 28) Як взагалі жилось в родині С. В. Як вияглядала садїба, де він жив.

- 29) Як почав С. В. сам собі заробляти на хліб.
- 30) Його мандрівки після вигнання з семinaryї.
- 31) Життя в Галичині. В Буковині. Зустрічі й знайомості. Впливи.
- 32) Життя в Петербурзі. Прилюдні виступи. «Підпільна» праця.
- 33) Життя в Москві. Редакційна праця.
- 34) Стосунки з академиком Коршем.
- 35) Життя в Києві. Редакція «Ради», «Слова», Стосунки. Впливи.
- 36) Літературна чинність.
- 37) «Земсоюз». Місця перебування й чинність за часів війни.
- 38) Коли зацікавився військовою справою.
- 39) Коли, з якого приводу й з ким почав перші кроки по організації національного війська на фронті.
- 40) Чи був поранений. Коли, як і в яке місце.
- 41) Замахи на його життя.

Тут опускаємо питання, що стосуються чинности Покійного, як Головного Отамана та члена Директорії, бо про ці періоди його життя, очевидно, у всіх мемуаристів буде чимало матеріялів. Але, крім зазначеного в квестіонарі, цікаво було б, з огяду на події останніх часів, висвітлити факти з його стосунків з жидами, особисті знайомсті, писання, погляди і т. д.

Далі, Небіжчик дуже неохоче фотографувався. А єсе ж таки існують фотографії групі, на яких суть і його портрети. Так само, напевне, існують фотографії і близьких С. В. людей: рідних, як Корша, «першого учителя» соціалізму в Полтаві, особи ще живої, але — «по тім боці» й тому тут не названої і т. д. Надзвичайно важливо було б їх всі також зібрати тепер.

Крім того, зокрема треба прохати людей з Галичини та Буковини, котрі знають життя С. В., за той період, що він перебував там, щоб вони, в інтересах історичної правди, перемогли своє пізніше невдоволення політичною чинністю Небіжчика й подали б свої цінні й ширше неznані відомості.

Зрештою, зробити все це — є не тільки обов'язок кожного свідомого громадянина перед світлою пам'яттю С. Петлюри, а всамперед — повинність перед самим собою.

В. Королів-Старий .

Проблема надійности війська і С. Петлюра.

Найбільше актуальним питанням військової справи сучасности є безумовно проблема надійности армії. Епоха, в яку ми живемо, є епохою порушення величезних національних і соціяльних питань. Підстави державного життя майже всіх країн світу цілковито і гостро змінилися. Так само змінилися і підстави будовання армії, яка тепер вже не є і не може бути лише механічною силою в руках уряду, але стає органом національних і соціяльних сил держави.

Що ми бачимо, починаючи з 1917 року? — Скрізь повстання,

скрізь непевність — навіть в частинах регулярних, здавалося б, дуже дисциплінованих і певних армій... Повстання в частинах армій австрійського цесарства, повстання в німецькому флоті в Кілі і французькому в Одесі, повстання, навіть, і в большевицьких арміях, які завжди пишалися своєю організованістю і надійністю соціальної підстави (повстання полковника Махрога, Мураґйова, повстання в частинах Туркестанського фронту в 1919 р).

Прийшлося переглянути справу військової організації і роки 1920-1927 були для держав всього світу епохою надзвичайно напруженої праці над вирішенням проблеми, — якою же повинна бути організація армії, щоб вона була абсолютно певною, абсолютно надійною. Питання було вирішено рішучо.

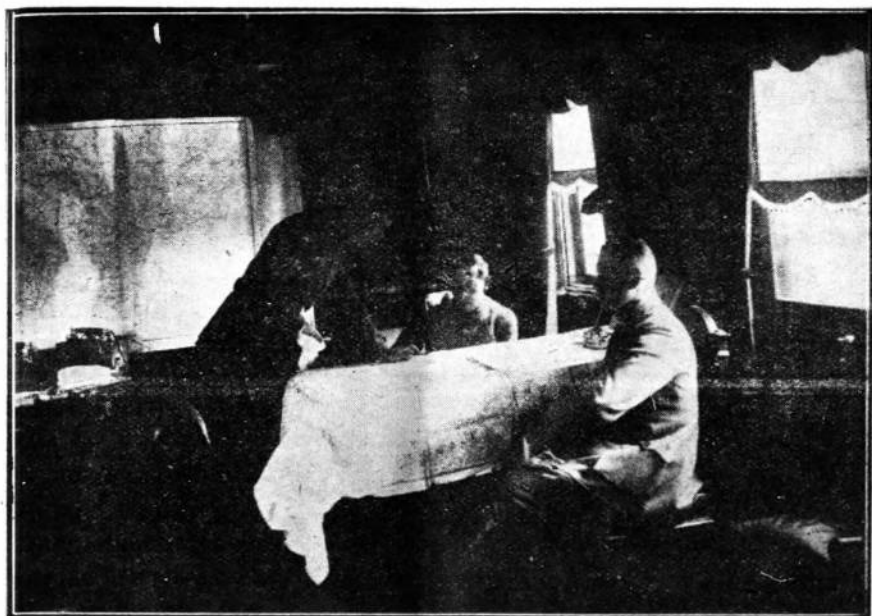
Ми бачимо зараз — большевицьку червону армію з її системою суворого і невідступного контролю, шпигунства за старшинським і жовнірським складом і штучного політичного виховання, які мають на меті паралізувати і зробити нестрашною для влади головну масу армії, що складається з європейського селянства; треба підкреслити, що большевики цю часу яскраво провадять в організації армії ідею «озброєного народу», що є в повній протилежності з головною ідеєю большевицького панування — диктатурою пролетаріату, який в Росії складає лише незначну меншість населення.

Ми бачимо другий полюс — фашистську військову організацію італійського диктатора. В Італії, крім регулярної армії, існують 95 легіонів фашистської міліції (по-над 310.000 люд.), яку укомплектовано по принципу добровольчості. Кому доводилося бувати в Італії, той не може не констатувати, що ця міліція є певною силою. Вона набірає свій дух в бездонних криницях старої римської слави, хоч би в цих історичних літерах S.P.Q.R., які Мусоліні розставив на площах і урядових будинках сучасного Риму. А підставою її матеріальної сили є широка соціальна база — вся організація корпоративної італійської держави фашистів.

Ми бачимо нову французьку армію, осередком і головною силою якої є дуже міцний і числений кадр «військових кар'єри» (*militaires de carrière*), себ-то старшин, підстаршин і жовнірів-фаховців. По закону ухваленому Палатою в липні 1927 р., число кадра виноситься 106.000 люд., себ-то більше, ніж уся сучасна німецька армія (100.000 люд.). Загальний склад французької армії по цьому закону має бути 536.700 люда.

Ми бачимо німецьку армію, маленьку, але гартовану, надзвичайно дисципліновану, підбрану з найкращої молоді держави — як з боку соціальної певності, так і з боку фізичного здоров'я. Це — цілком армія фаховців, збудована по принципу добровольчості.

Малі держави так само провадять у себе ідею формування надійного осередка військової сили на підставі добровольчості і певного звязку з здоровими елементами населення. Ми бачимо організацію стрільців в Польщі, щюцкор — в Фінляндії, хеймвер — в Австрії і т. и. Там, де існує загальна військова служба населення, уряди стараються збільшити число постійних кадрів в військових частинах, особливо — забезпе-

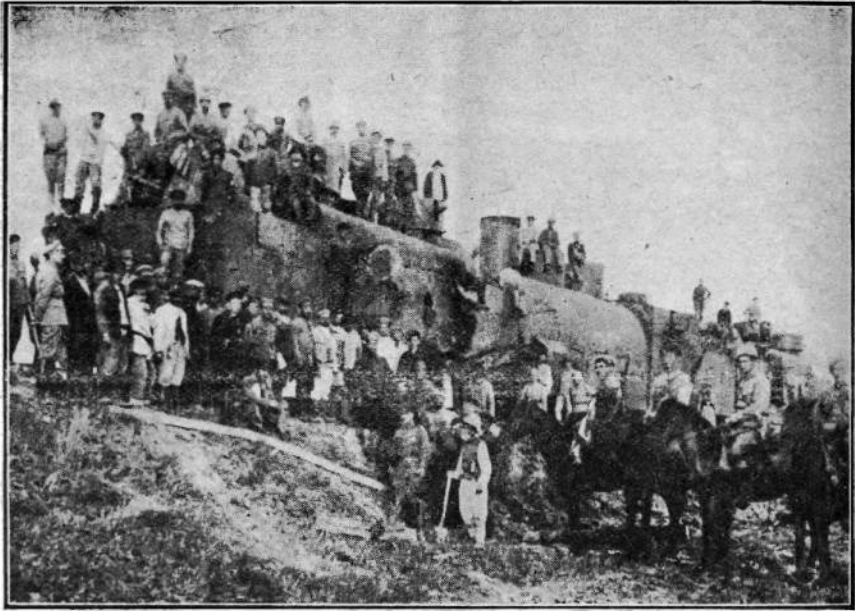

С. Петлюра в своєму вагоні на фронті в 1919 році.

чити фаховцями-професіоналами тії частини, де надійність має надзвичайно велике значіння (авіація, танцерні частини і т. и.).

Можно зробити такий загальний підрахунок: над всім панує принцип збільшення кадра армії, формування надійного осередка військових фаховців-професіоналів, підобраних на підставі добровольчости і здатности.

10 років назад — це було в травні 1918 року — довелося мені часто бачитися з Симоном Васильовичем. Ми обоє мешкали тоді в готелі «Прага» на Вел. Володимирській улиці. Покійний Головний Отаман заходив до мене, як і я до нього, ми сиділи на балконі і під шум золотоговерхого Києва розмовляли на військові теми. Характерною рисою Симона Васильовича було — всякого вислухати, у всякого почерпнути щось таке, що може бути корисним для України. Я тоді був молодим старшиною генерального штабу на українській службі. Отже Симон Васильович цікавився постановою наукового діла в старій військовій академії, поглядом моїм на розвиток світової війни, на організацію армій. Він сам тоді висловлював багато цікавих поглядів, багато думок, викладав свій досвід від недавньої боротьби з большевиками. Це був яскравий розум, це був досвід великого обсерватора і людини діла і організації.

С. Петлюра коло «Богуниц», большевицького панцерника, взятого під Староконстантиновим 1919 року.

Що далі, то мені доводилося все більше і більше слухати, ніж зикладати

Симон Васильович уже тоді передбачав, що організація армій повинна буде цілком змінитися. Це був його досвід з боротьби під Києвом. Ідеї, які Симон Васильович тоді виловив мені, можна звести до таких загальних пунктів.

1) Не треба гнатися за великою армією. Краще менше вояків, але надійних.

2) Українська армія сучасности повинна бути організованою на підставі добровольчости. Ніяких примусових мобілізацій.

3) Треба збільшити число кадрового складу армії — старшин і підстаршин. В умовах горожанської війни, коли нема часу на довге навчання жовніра, треба, щоб в війську на кожному 5-6 жовнірів був і кадровий.

4) Треба звернути особливу увагу на підготовку добрих старшин з нашої молоді — відчинити військову академію, досить військових шкіл. Старшини Скоропадського «позичені у Москви» не урятують України.

5) Україна є селянською державою, отже людським матеріалом для її війська бути повинно виключно селянство. Тоді армія буде цілком надійною.

Коли це казав Симон Васильович, ще гуркотіли гармати великої війни. Ідея «величезних армій», ідея згогону за числом жила ще пов-

ним життям. Найпередовіші військові організатори Європи забули слова Геродота: «в війську перського царя було багато людей, але мало жовнів». Але це пам'ятав покійний Головний Отаман. Слава йому во віки віків! Бо ми віримо, що думки його буде переведено в життя, коли повстане незалежна Україна. Нехай дбають про це наші військові...

В. Володько.

M e m e n t o .

День 25 травня — день жертви, великої непоправної втрати. Втрати — в минулому, втрати — в сучасному.

Страшний був біль од цієї жертви, страшний і пекучий. Сьогодні минає вже два роки від тої трагічної хвилини, коли перестало битися шляхетне серця нашого Вождя. І коли згадуємо усі переживання перших днів після цієї події, то відчуваємо, що їх випечено в нашій душі так, що тільки наша фізична смерть може знищити ці спогади. Так боляче, так гостро, так різко, так яскраво вони встають у пам'яті. І це — назавжди.

Але поруч з динамікою цього нестерпного болю, цієї глибокої рани підіймається мимоволі не менш динамічна реакція — потреба компенсувати цей біль, цю втрату. Мимохіть підіймається і росте почуття помсти за цей гострий біль, що заподіяв нам ворог з такою цинічною жорстокістю.

І тільки люта і запекла боротьба проти ворога, боротьба до кінця, боротьба, що не повинна мати ані компромісів, ані втоми, ані знесилля, боротьба, що повинна закінчитися повною перемогою нашою, тільки ця боротьба і ця перемога нашої ідеї — можуть до деякої міри компенсувати втрату 25 травня.

Спогад цієї дати — це вогнений імператив — до завершення того, що особисто не встиг вивершити наш світлий Лицарь.

«Коли б німці, — каже Шарль Дюпюї, — не допустилися тих нелюдських жорстокостей під час війни 1914-1918 р. р., то це, може, не викликало б у французів тої страшної відпорної сили, яка привела Францію до остаточної перемоги».

Закони психології спільні для всіх націй. Вони керують і нами. Подія 25 травня викликала і в нас цю відпорну силу, яка працює тільки в одному напрямі — до перемоги, і яка знайде тільки одне виявлення і задоволення — в перемозі. І тільки в ній.

Сьогодні ж схилимо в молитві й шанобі наші чола і припори перед

святим образом незабутнього Провідника, що дав ім'я своє цілій епосі нашого державного відродження.

Сьогодні воздамо належний голд і ясу світлій пам'яті великої людини, безсмертною славою осіяної.

І в хвилини мовчання прислухаймося до того заклику, що із царства «ідіже ність ні болізнъ, ні печаль, ні воздыханіє», нам передається.

Прислухаймося, бо тінъ його праведна між нами.

Прислухаймося й готуймося до великого чину. Будьмо достойними стати на прою і здійснити сьогодні тернами опови ту мрію, — завершити незавершене ним...

Хай же пречиста кров його, пролита в минулім, благословить нашу перемогу в майбутнім!

Пам'ятаймо і готуймося!

М. Ковальський.

Дух Симона Петлюри.

(До другої річниці трагічної смерті).

В 41-му числі «Тризуба» за 1926-ий рік, в листі з Букарешту: «Після смерті С. В. Петлюри», я, між иншим, писав: «С. В. Петлюра помер, але він уже воскрес в мільйонах українських сердець... Воскрес для чину, для боротьби, для перемоги»... —

Кажучи так, я передавав не тільки ті настрої, які панували серед української еміграції, зараз-же після трагічної події в Парижі, але й писав в святому переконанню, що українська нація гідна свого великого вождя, що вона гідна тих болючих жертв, які принесено на зівтарь державного визволення України.

Бо найліпшим виявом пошани до світлої пам'яті Симона Петлюри було і буде жертвенне служення тій ідеї, якій він віддавав всі свої почуття і всі свої сили.

Ідея ця — незалежна українська держава.

Хто вміє служити їй з такою самовідданністю, з якою служив їй Симон Петлюра, той не лише сумлінно виконує свої синовні обов'язки перед батьківщиною, але й в належний і достойний спосіб вшановує пам'ять великого Небіжчика.

Служити -ж можна лише чином, активністю і твердою непохитністю в досягненню мети.

В кінці березня місяця біжучого року закордонну пресу облетіла звістка про розстріл українського старшини Медичського.

Вважаючи на те, що жадного злочину, який-би виправдував застосування найвищої карі до п. Медичського, ним зроблено не було, верховний суд вважав потрібним умотивувати свій вирок.

В цьому умотивованню було зазначено, що особи, які будь — коли

брали участь у військах Петлюри, все ще небезпечні для совітського ладу на Україні.

Отже після такого авторитетного твердження окупантів на Україні, не залишається місця для сумнівів в тому, що дух велетня Петлюри дійсно воскрес в мільйонах українських сердець.

Але найяскравіші докази цьому дав не верховний суд, не ті розстріли Мединського та інших, які знову масово відбуваються нині на Україні.

Красномовні докази цьому ми знаходимо у ворожій нам російській пресі, в алярмуючих донесеннях московського обер-чекиста на Україні Гаріна та в тій хвилі арештів, яка, під керуванням московських відпоручників, переводиться зараз на всьому просторі Великої України.

А про розмір цієї хвилі можна судити хоча-би по таких звістках закордонної преси:

«Комісія ОГПУ, яка спеціально прибула з Москви на чолі з Кутко, перевела арешти в Харькові та в Кременчузі. В центральну в'язницю ГПУ в Харькові доставлено більше 200 душ. Дві партії відправлено в провінційні в'язниці. Арешти переведено дуже обережно і майже одночасово. Багато арештованих належить до червоної армії»...

«З розпорядження Москви вжито надзвичайних засобів. До Харькова, Полтави та Кременчуга прибуло кілька відділів ОГПУ. 17-й совітський полк, який складався переважно з українців, переведено до Смоленська». («Руль». 17. IV. ч. 2246).

В доповнення цих звісток той-же «Руль» в ч. 2255 від від 27-го квітня подає:

«... Великі успіхи на Україні зробила сепаратистична пропаганда. В руки ОГПУ дістався матеріал, який торкається організації якихось дружин на Харківщині, і зараз відновилися масові арешти, в пошукуванні центру організації. Тим часом, чекисти запевнені, що керуючий центр перебуває за кордоном».

Через два дня після цього той самий «Руль», що виходить в Берліні, а тому має змогу користуватися інформаціями про полі і життя в Совдепії з певних і добре поінформованих джерел, знову повідомляє:

«... За всі 10 років в Москві не було такого небезпечно-удушаючого повітря, яке спостерігається всіма зараз».

Але ще більш люте ОГПУ на Україні, звідки надходять дуже хвилюючі відомості. Там працює спеціальна комісія ОГПУ, яка звернула особливу увагу на військові частини, що несуть гарнізонну службу в прифронтовій смузі. В'язниці в Києві, Харькові та Полтаві так безоборотно переповнені, що нові партії заарештованих, які безпереривно транспортує ОГПУ, доводиться направляти до Мінська, Смоленська та Пскова». (29. IV. ч. 2257).»

«На Україну, — каже варшавська газета «За свободу» (ч. 103 від 5 травня), — прибула вислана Всесоюзним ГПУ спеціальна комісія, завданням якої є повна ліквідація організацій українських сепаратистів, Комісія перевела вже в Харькові, Києві, Полтаві, Одесі і Донецькому водозборі більше 1000 арештів серед українців. ГПУ розкрило широко розгалужену українську організацію в частинах червоної армії, розташованих на Україні».

Переповнення в'язниць на Україні стверджує тако-ж лист з Москви, датований 17-м квітня і надрукований в російському «Соціалістич. Вѣстникѣ».

Само собою зрозуміло, що ці відомості не дають ні повної картини того, що відбувається зараз на Україні, ні точного числа нових чергових жертв червоного московського садизму.

Але для оцінки правдивих настроїв на Україні, це не має рішучого значіння. Безсумнівним залишається той факт, що дух Петлюри живе не лише серед зтероризованного населення але й в лавах озброєної червоної армії.

Більше від того — небезпека для Москви починає гніздитися навіть в самому українському совнаркомові...

Бувший народній комисар Шумський давно вже відпочиває на Сибіру. Черговим кандидатом на «відпочинок» називають самого голову українського совнаркому Чубаря.

Того самого Чубаря, який перед трагічною смертю Симона Петлюри схвилювано «лякав» українських комсомольців тим, що «поруч з українським (?) урядом робітників та селян за кордоном існує другий уряд У.Н.Р. — Симона Петлюри»...

Того самого Чубаря, який 16-го квітня 1926-го року на засіданні Всесоюзного Виконавчого Комітету в Москві, докладаючи про ті заходи, які вжито експозитурою Москви на України — для закріплення влади останньої, виразно і з притиском скаржився:

«... До цього часу в Парижі існує й живе український народній уряд на чолі з Петлюрою і ми далеко не певні, що ті, кому це вигідно, не використають їх для цілей, скерованих проти Радянського Союзу».

Можна собі уявити, до яких розмірів дійшла непевність Москви на Україні, коли вона перестав вірити навіть Чубарям.

Село, яке так нерозважливо повірило було привабливим словесним обіцянкам большевиків, давно уже переконалося на досвіді, що жадної з голосних обіцянок большевики не виконали, що всі вони були ошуканством, мета якого була одна — дорватися до влади.

Село давно уже з ненавистю ставиться до большевиків і не раз цю ненависть виявляло кривавими збройними виступами.

Але виступи ці в самий жорстокий спосіб здушувалися відділами червоної армії...

А нині?.. Бацिला сепаратизму з прогресуючою послідовністю перефарбовує певну частину її з бутафорсько-червоного в природні жовто-блакитні кольори...

Ми не чекаємо див від червоної армії і не ставимо на неї своєї ставки, як роблять це еміграційні банкроти з російського табору. Ми як і раніше залишаємося вірними урядові і державному прапорові У.Н.Р. Тому прапорові, якому до кінця свого життя непохитно служив Симон Петлюра.

Зараз-же лише констатуємо, що поруч зі зростом національної свідомости на Україні, під тиском грабіжницької московської практики, зростає переконання, що українсько-московський совітський союз

не даючи Україні жадних користей, виснажує її і веде до економічної руїни та неминучої загибелі разом з усім союзом.

Відчуваючи це, комуністи починають страхуватися і, по зразку 1917 року, починають кидати ті гасла, які популярні в масах.

Серед заарештованих в останній час на Україні нараховується коло 300 партійців та членів комсомолу.

Всім їм закидається сепаратизм і зрада інтернаціоналові.

Не можливо передбачити всі ті «несподіванки», якими нас іодарує найблище майбутнє, але нині, з такою певністю як ніколи, можемо сказати словами Олесья:

«Як завтра день угледять плоче,
Як зійде сонце золоте,
Так Україна жити буде,
Так наша мрія процвіте».

Дмитро Геродот.

По шляху боротьби.

Місяць жовтень 1917 року. Революція на південно-західньому фронті в повному розеткові. Військо мітингує. Село Лясковці, що в 12 кіл. на захід від Кам'янця-Под., повне солдатів. Тут розташовано штаб 21 див. Посеред площі на столі стоїть промовець, а навколо його юрба солдат з червоними прапорами, сапери — з чорним, на якому череп та дві кістки, а серед цих прапорів... жовто-блакитний, скромний та веселий; коло нього згрупувалися солдати-українці. «Мір без анексій та контрибуцій» — ось тема сьогодняшнього мітинга.

Мітинг скінчився. Солдати розходяться, співаючи марсельезу, сапери — «Ви жертвою палі»... а українці, співаючи «Ще не вмерла Україна».

У вечері збирається Українська Рада. Йдуть розмови про українізацію дивізії та діляться відомостями з Київа. Один з присутніх козаків пропонує запросити С. Петлюру приїхати до дивізії, другий соромливо питає: «а хто такий Петлюра?» Перший путає в поясненнях, алеж кінчає: «та це ж український комісар, що формує українське військо». Ніхто не знає та ніхто не бачив С. Петлюру, алеж кожен з присутніх відчуває, що Петлюра був тим, на котрого покладав кожний з українців великі надії. Рада виносить постанову, коли не вдасться українізувати дивізії, всім втікати у Київ до Петлюри. На другий день автора цих слів було викликано телеграмою до Київа.

Листопад місяць 1917 року. Київ. Вулиці повні люду. Йду до готелю на Фундуклівській вулиці, де мешкає С. Петлюра. Без докладу

вхожу в покій та шукаю очима серед осіб, що заповнювали кімнату, постать С. Петлюри. —

Один з присутніх піднявшись запитує, що мені треба. Одповідаю: Симона Петлюру.

— «Я сам і є Петлюра».

Становлюся струнко та починаю рапортувати: «пане... — а далі не знаю, як титулувати. Алеж Петлюра перебиває мене та вітає.

Лютий місяць 1918 року. Йде бій за Київ. Січові стрільці та Гайдамаки лежать на правому березі Дніпра коло Ланцюгового мосту. Стріляють кулемети та гармати. Готуємось дебушувати міст. Ось команда: «в атаку, слава». Стрільці та Гайдамаки бігуть на міст, а разом з ними і Отаман Петлюра з ціпком в руках. Падають ранені, забиті. Через годину — військо вже під мурами Лаври.

Червень місяць 1919 року. Українська армія в тяжкому стані, ворог, відкинувши її аж за Збруч. Треба знову прорватися на широкі лани України. Сили ворога великі, наші малі. На 1-ше червня призначено наступ. За годину до наступу у ночі до Н-ської дивізії приїздить Головний Отаман. Він пояснює завдання дивізії. Кожний з воєнків розумів, що наша ситуація важка, алеж треба жертвами та героїзмом змінити її на нашу користь. Через два дні ми героїчним та відважним наскоком захоплюємо Кам'янець-Под. Дивізія безупинно йде на схід.

Жовтень 1919 року. Новий ворог перед українською армією — біла армія. Чи витримаємо нову боротьбу, ось яке питання стояло перед нами. Ворог сильний і добре озброєний. Біля м. Тростянець зібрані полки дивізії.

Чекають Головного Отамана, який буде вряджати дивізію до бою. Ось на дорозі показалося авто. Залунала команда: «струнко, зброю до пошани, панове старшини!» Оркестра грає гімн. Головний Отаман підходить до війська та вітає: «здорові були!» «Слава Україні, слава!» — відповідають козаки. Після палкої промови Головного Отамана дивізія рушає в бій і в той же день до вечера б'є 5-ту дивізію добровольців під Бершад'ю...

Листопад місяць 1920 року. Армія, знесилена відходить за Збруч на терени Польщі. Йде обезброєння. Важко, сумно на душі. Якийсь жовнір намагається вцібрати шаблю та револьвер. Відштовхую його та йду до вагону Головного Отамана та йому на руки віддаю свою зброю. Йдемо по таборам.

Серпень 1923 року. Каліш. На дорозі перед табором виладновані частини. Лунає «слава». Знову бачимо Головного Отамана та вітаємо його в останній раз.

Травень 1926 року. Париж. Румунська церква. На зовні натовп з похиленими головами, з сумними обличчями — ветерани української армії прийшли віддати останню пошану Головному Отаманові... В середині церкви жовта труна — там спочиває на віки Головний Отаман Симон Петлюра. Підхожу до труни та покриваю її стягом, під котрим билися і вмірали сини України. Це — остання послуга, останнє привітання своєму Головному Отаманові.

Ол. Удовиченко.

Уривки з споминів.

Вперше довелося мені побачити С. Петлюру в кінці травня 1917 року, напередодні другого всеукраїнського військового з'їзду, до якого мене було обрано делегатом. Український Військовий Генеральний Комітет містився тоді на Великій Володимирській вулиці проти Педагогічного музею, займаючи перший поверх жіночого пансіону Леґашової.

Пам'ятаю, прийшов туди залагодити різні справи. В кімнатах повно народу. Ходжу від одної групи до другої, збираючи потрібні мені відомості. Справа посувається поволі, до кінця ще далеко.

«Та ви приходьте до мене завтра по обіді, перебалакаємо все про ваші справи», — визволяє мене несподівано невисока людина у френчі, без жадних ознак, що сидить коло столу.

— А як же треба вас запитати?

— Спитайте Петлюру.

Мушу признатися, я був тоді розчарований, бо уявляв собі його трохи инакше. На тлі блискучих погонів (тоді ще їх носили), серед брязкоту шабель, острог його скромна постать була якась непомітна. Тільки через кілька днів, пізніше на з'їзді я побачив, яка колосальна сила слова була у цієї постаті скромної і як вона вміла тримати в руках розбурхане море людське. А завдання це було не легке.

З одного боку — заборона з'їзду Керенським; не тільки негативне відношення росіян, а й явне, ледве замасковане бажання зпровокувати з'їзд та погано приховані наміри спробувати ліквідувати взагалі український рух.

З другого — озлоблення, що все зростало у членів з'їзду, проти росіян.

Атмосфера напружена. Як що з'їзд таки пройшов добре і виніс

діло і рішення, то це безумовно, заслуга С. Петлюри, його твердості й витривалості. Вже тоді виразно проступала велика різниця між його діловими промовами й дешевою демагогією Винниченка.

Праця разом з Симоном Петлюрою в Українському Військовому Генеральному Комітеті, до складу якого я ввійшов після з'їзду, це мої найкращі спомини.

Комітет працював однотайно і дружнє; робота в ньому не давала якихсь вигод чи привілеїв. Навпаки, тимчасовий російський уряд робив все можливе, щоб зліквідувати Комітет. Де-які члени його отримують раптом наказ негайно їхати до своїх частин. І це в той самий час, коли члени нечисленних російських комітетів і совітів мали повну змогу спокіно працювати. Треба віддати справедливість, — ні один із членів Українського Комітету не виконав того категоричного наказу, хоч і знав, що за це йому загрожує військовий суд. І от Комітет, без засобів, не зважаючи на те, що частина його членів під військовим судом, продовжує неупинно, під умілим провідом С. Петлюри, своє велике діло — творення українського війська.

С. Петлюра з самого початку зрозумів, що вірити росіянам не можна, що треба готуватися до тяжкої боротьби з віковими гнобителями. А для цього треба як найшвидше за всяку ціну формувати своє військо. Сміливе й велике задання. Це те, що пізніше він так влучно назвав «святим безум'ям».

Маленька купка української інтелігенції, віддана військовій справі, що розуміє її вагу для відродження нації, — і тяжке завдання — створити своє військо під час війни, коли ще вся влада належить Петербургові.

Українських вояків розкидано по цілому російському фронту. Треба їх зводити в окремі українські частини і треба переводити це проти волі лихого російського начальства, яке робить усе можливе, щоб тільки цьому перешкодити. Далі, формувати українські частини треба так, щоб це не відбилося негативно на цілості фронту. В додаток, всю цю роботу доводиться виконувати без жадних засобів.

Скільки треба мати витривалості, витриманості, енергії, скільки нервів, щоб не поступитися, не здати своїх позицій. Дійсно, тільки безмежна любов до рідного краю, що горіла в серці С. Петлюри, тільки його незломна віра в справу та відданість їй могли піддержати його в цій праці.

Тоді перед ним повсталала грандіозна ділема: чи зібрати як найшвидше і за всяку ціну, не спиняючись перед загрозою розвалу фронту, українських вояків до купи і, спираючись на їх патріотичне захоплення, збити силу. Чи робити це, ставлячи все на карту, чи працювати по малу, систематично, рахуючись з обставинами, але непохитно йдучи до здійснення своєї мети.

С. Петлюра пішов останнім шляхом.

Наслідки цієї витриманості й планомірності виявилися в останніх місяцях існування тимчасового російського уряду, коли той робив свої спроби спровокувати й знищити український центр у Києві.

Це С. Петлюра стримав українців від нерозважних виступів. І вийш-

до те, що командуючий військами київської округи, який мав ще досить численні технічні частини, не відважився арештувати українські урядові установи, бо був певен, що українці сильні. А які ми мали сили? — Один український запасовий полк, ще не зовсім зформований, та у Військового Генерального Комітета два позичених кулемета, — і це все.

І все ж, коли впаів Керенський, коли нарешті втікла з Києва російська військова влада, Київ раптом вранці прокинувся дійсно столицею України, бо наші маленькі військові частини перейняли негайно цілий апарат влади. І це в той час, коли в місті сила вже збольшевиченого московського війська...

Чорні хмари насувалися на Україну. Вороги — з усіх боків. Скільки людей почали хитатися і зневірюватися в перемозі.

Лише С. Петлюра все той же незмінний з своєю непохитною вірою. Його спокій і відвага впливає на всіх. Та мені здається, що це була навіть не відвага, а щось більше: просто ця людина остільки перейнята своєю ідеєю, що небезпека і сама смерть являються для неї чимсь таким звичайним, непомітним, що не заслугобує жадної уваги.

І ця віра незломна вождя передається усьому нашому маленькому військові, яке б'ється блискуче, високо підносячи славу нашого прапору.

Його ніщо не могло зламати. А скільки мусів він пережити гіркого й тяжкого на своїому тернистому шляху.

Я пригадую його у Кам'янці у вересні 1919 року, після київської катастрофи, коли у нього, може проти волі, виривається стогін: «втомився я, страшно втомився...» — і це все. Він продовжує нести свій тяжкий хрест.

Тільки передчасно пошибла голова говорить про його гіркі думи й розчарування.

А там все гірше й гірше. Його називали диктатором. Ні, у той час на Україні був другий диктатор — це тиф, який косив наше військо. А воно, обідране, голе, без рушниць, без набоїв, билосся до кінця.

З ним ділив С. Петлюра і радість і горе.

А далі інтэрнування і тяжкий шлях, шлях аж до rue Racine.

Але навіть смертю своєю віддав він неначе у останнє прислугу нашій батьківщині, схилитнувши все живе на Україні і не на Україні суше.

По ньому остаєся його заповіт до всіх нас про необхідність єднання по-над ріжницями партій і угруповань, єднання на ґрунті спільної боротьби за визволення та державність України.

М. Шумицький.

Один день з Симоном Васильовичем.

В серпні місяці 1920 р., коли уряд УНР знаходився вже в Тарнові, а ставка Головного Отамана перебувала коло Станіслава на річці Бистриці, мусів я виїхати туди в справах технічної допомоги армії. Хоч в той час большевики ще наступали і була загроза навіть Львову, через який я їхав, але вже передбачалося, що большевики будуть розбиті і укр. армії доведеться незабаром наступати. Отже прибувши до Станіслава увечері і переспавши у знайомих, рано вдався піхотою в супроводі лише одного урядовця, що добре знав місто, в напрямі до залізничного двірця. Був чудовий ранок, здіймалися всюди легкі вкривала туману; де-де починали показуватися заспані мешканці. Місто мов мертве; але ось раптом пісня, своя, знайома, чіткий тупіт ніг, команда... Це відділ укр. юнацької школи. Йдуть чи на навчання чи на якусь службу. Ніби їм у відповідь на їхню пісню і бойову ходу почулося кілька разове — бум, бух, бух. Десь далеко в напрямі Бугача, стріляють гармати. Простуємо далі повз двірць на колію до Бистриці. Праворуч, далеко через місто, емальовуються в прозорому, різкому, серпневому повітрі якісь тіні. Вони скачуть в очах, мріють. Це передгір'я Карпатів. Кругом рівно і зелено, лише жовтою смугою простягалася залізниця. Йдемо. Аж ось і Бистриця швидка, прозора і холодна.. Переходимо міст. Зараз же за мостом на запасовій колії доггий потяг. Це ставка. З ближчих вагонів вискакують козаки, одні вбіраються, другі біжать до річки вмиватися. Питаємо, де вагон Головного Отамана. Показують, проважають. Бачу вже знайому фігуру ад'ютанта Головного Отамана Доценка. Вітаємося. Я прохаю докласти Головному Отаманові, що приїхав в справах. Виявляється, що С. В. пішов вже на річку купатися і незабаром повернеться. Вирішаємо ждати в купе-їдальні. Входять і виходять старшини і урядовці, хтось питає у п. Доценка, який сьогодні готувати обід і на скількох люда. Нас роспитують, що робиться в Тарнові, ми — як стоять справи на фронті.

Аж ось входить і Головний Отаман, легкий, бадьорий, привітно вітається. Цілуємося, прохає сідати і розповідати, що в Тарнові, як їхалося, чи дуже трівожно у Львові. Розказую все по черзі, але повсякчасні з'явлення в тих чи інших справах урядовців перебивають нашу бесіду. Обід не скоро ще, і С. В. пропонує погуляти і побалакати про справи, на самоті, без перешкод. Йдемо. Наперед нас біжить гавкаючи величезний пес-зовк, ззаду підстаршина охорони Головного Отамана з добрим наганом при боці, орел-хлопець. Щоб почати балачку, я кажу, що в Тарнові нудьга, атмосфера повітового міста а тому необхідно Головному Отаманові колись туди заглянути, бо з ним завжди певність і рух. С. В. в тої відповіді, сміючися, що йому й тут добре.

«Кругом, як на Полтавщині, — любовно каже він, — а ви мене за-тягаєте на Тарнівські ріки Бабилонські. Що я маю там робити».

Кинув я оком навкруги, і мені дійсно стає ясним, що йому в Тарнові нема чого робити. Стоїмо на березі Бистриці. Вартовий підстаршика

кидає камінці на острівець, що якимось чудом зачепився за дно цієї швидкої річки. Це забавка для собаки, що плаває туди і назад і в зубах приносить Головному Отаманові свою здобич, обтріпуючися попереду, по наказу підстаршини, в кількох кроках від нас, щоб нас не заляпати. Погулявши на річці, повертаємося до вагону. Сідаємо на межі залізниці під деревом. Коугом сонце, золото, небо — одна блакить, як баня з середини церкви. Говоримо про майбутній наступ на большевиків. Головний Отаман цікавиться найменшими дрібницями мого докладу. Після ділової балачки переходимо на ціле положення наше.

Отже пам'ятаю, що говорили ми тоді з С. В. про переговори з Врангелем. Я висловлював песимистичні погляди і натискав на те, що це є принципова сграта, яка не компенсується реальними результатами (Головний Отаман мені на це відповів, що це так.

«Але станьте на моє становище, — казав він, — що скаже армія, гола і боса, й без набоїв і зброї, коли я і мій уряд не зробимо всього, щоб зменшити наші і без того великі жертви. Звичайно, большевики за це вхопляться для своєї агітації, будуть нас обвинувачувати в реакційності і таке інше, але це все не важно; важно для мене те, щоб поставити нашу армію в легші умови, щоб не вправ ні один зайвий козак».

Догго гоєорили ми про тодішне загальне становище наше, оцінюючи його песимистично. Ніби резюмуючи, С. В. казав:

«Ну, що ж зробити! Які б не були обставини, мусимо боротися до кінця. Повірте мені, що як би я міг зараз звільнитися від моїх обов'язків, я був би може самим щасливим в світі».

Як видно, в той час С. В. дуже пильно обмірковував і вияснював собі справу регуляризації нашої армії, її очищення від анархічного елемента, який не піддавався удисциплінуванню. Пам'ятаю навіть таку його фразу:

«Краще хай у нас зостанеться п'ять тисяч, але таких, з якими можна буде зробити регулярну армію в 50.000».

В передбаченню походу на Україну і зважаючи на напруження в зв'язку з тим всіх наших організаційних сил, які б не давали анархічним елементам саботувати наше запілля, робити бешкети і погроми, Головний Отамана покладав велику надію на ті переговори з жидівськими діячами, які тоді вів в Празі М. А. Славінський. С. В. мені хвальнося про це і казав, що він вбачає в цьому велику користь, бо з одного боку договір про жидівську охорону звільнить частину кращого нашого війська від розкладаючого гарнізонного життя на охороні великих міст, а з другого боку договір може бути в разі перемоги щасливим початком тісного співробітництва на полі творення української республіки з частиною жидівства, не зараженою большевизмом і московським імперіалізмом.

Балакаючи про всі ці справи, ми й не помітили, як до нас наблизився кроків на 15 якийсь підозрілий тип, що скидався на «товарища» і чомусь пильно дивився в наш бік. Видно було, що він чогось нерішуче шукає, дороги чи стежки. З цієї нерішучости вивів його наш підстаршина, що вже взяв його на мушку очима, а рукою латав нагана. Чолов'яга завернувся і, потрапивши на першу стежку, спутився собі в

насипу в напрямі до Станіславова. Ніхто його не арештував, ані слитав, що він тут робить. Я слитає Головного Отамана, чом він не накаже в таких випадках затримувати і перевіряти підозрілих осіб. На це він усміхаючися відповів — «багато тут шаландується всяких ананасів». В цей мент нас покликали до вагону на обід. За обідом крім мене ще були, коли не зраджує пам'ять, Керуючий справами Директорії Миронович, ад'ютант О. Доценко та ген. Галкин. Бесіда головним чином крутилася коло приїзду, якого чекали з вхилі на хвилью, Петра Івановича Холодного, що на фронті малював тоді картини батального змісту і часом приїздив відеїдати Головного Отамана. Симон Васильович із сміхом, але сердешно і просто любовно розповідав про суто-національні причуди Петра Івановича, дуже хвалив його як людину і художника. Під час обіду не раз Головний Отаман справляється про різні справи, про фронт, про те, чи немає листів від родини з Праги.

Зоставшись після обіда за шклянкою кафи самі, згадували ми довго ще з Головним Отаманом рідну Полтавщину, згадували ми знайомих, земців, місцевості, звичаї, бурсу, де вчиться Головний Отаман... С. В. з захопленням говорив і розказував про все полтавське. Він зовсім серйозно не тільки глибоко любив рідну Полтавщину, але й ставив її вище других частин України. Так ми проговорили, здається, до години четвертої, коли сповістили про те, що надходить потяг з П. І. Холодним.

Зустрічати потяг з фронту вийшла вся ставка. Вийшли і ми. Це тут певно була єдина розвага за цілий день. В очікуванню потяга ще договорювали ми з Головним Отаманом про різні справи, аж ось надійшов потяг і в одному з товарних вагонів побачили ми в розчинених дверях Петра Івановича, що привітно нам усміхався і махав рукою, щось кричучи під гуркіт загальмованих колес.

Цілу ніч, вертаючись до Тарнога, в набитому пасажирами потязі під ритмічний перебіг передумував кожне слово з наших балачок з С. В. З почуттям великої персональної симпатії до нього зв'язувався у мене тоді віра в наше майбутнє і в продовження його блискучої кар'єри до переможного кінця. Вежилося мені лицарем українського народу, що вступає до Києва назавжди й сповняє старі і нові мрії про свою волю в своїй хаті... Так не випало. Довелося провожати в могилу.

І. Заташанський.

Бібліотека імени Симона Петлюри в Парижі.

Після смерті бл. пам. Симона Петлюри Комітет вшанування в Парижі з ініціативи і після докладу В. Прокоповича ухвалив для увіковічення спомину про Покійного заснувати бібліотеку його імени і музей його пам'яті.

Тепер організаційний період вже закінчено. Комітет вшанування ухвалив статут «Товариства Бібліотеки імени С. Петлюри в Парижі».

До цього Товариства перейшли зібрані по цей час книжки та колекції. Фундаторами його являються В. Прокопович, проф. Ол. Шульгин та ген. Ол. Удовиченко.

Наводимо головніше з статуту, який в цілості має незабаром з'явитися в першому числі «Літописі Української Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі».

Товариство «має за ціль сприяти у Франції студіям, присвяченим вивченню України». Воно має на меті: «сотворити бібліотеку, читальні, робочі кабінети для українців, що перебувають у Франції, і взагалі для осіб, які віддають себе дослідженню України» і «зібрати колекцію пам'яток і предметів, зв'язаних з особою покійного С. Петлюри». «Кожна особа, яка хоче прийти на допомогу товариству, рекомендована двома дійсними чи почесними членами, може стати за ухвалою Ради членом-співробітником. Вона має сама визначити суму свого внеску». Бібліотека знаходиться в Парижі «і не може бути перенесена деінде». «Колекції С. Петлюри, що вважаються переданими до депозиту Української Бібліотеки С. Петлюри в Парижі, будуть при першій можливості перевезені на Україну в Київ, щоб там утворити «окремий відділ пам'яток С. Петлюри в Національному Музею».

Заснування Музею випливає впрост з нашого обов'язку — подбати про те, щоб зберегти по змозі все, зв'язане з життям та діяльністю Головного Отамана, Голови Держави, бождя народнього, національного героя і мученика за державність України.

Щоб нагадати, чому ж саме Комітет паризький спинився на такій формі вшанування, як заснування бібліотеки в Парижі, може найкраще навести свого ініціатора цієї справи, що свого часу їх надруковано було в «Тризубі»:

«Нема чого доводити тут, чому це потрібно, необхідно й корисно. Українська колонія в Парижі вже досить численна, а де-далі — то, звісно, вона зростатиме ще. І коли тільки хвили народні прорвуть ту греблю, що відділяє сьогодні Україну від культурного світу, — наша молодь, жадна науки, звернеться по неї на захід. І серед тих міст, які вабитимуть до себе українське студентство, безперечно одним з найперших буде Париж. Сотні й тисячі наших юнаків, наязуючи порвану було традицію Петра Могили, побіратимуть тут науку.

«І треба думати про те, щоб, черпаючи безпосереднє з західно-європейських криниць культури, наша молодь могла тут мати джерело і рідної мови, історії й літератури, економіки, джерело знання про Україну та її природу, побут, працю, народ в минулому й сучасному.

«Де-далі, то живішим і глибшим стає інтерес чужинців до нашого краю. З'являється й зміцнюється потреба познайомитися з ним, з тим, що дає він і може дати загально-європейському життю. Отже треба улегшити чужинцям, що хочуть ознайомитися з Україною, можливість студіювати тут, за-кордоном.

«Нарешті, входьмо ми в сім'ю культурних народів, наязуються живіші звязки між європейською й українською наукою, і само собою виступає на чергу цінну питання, як відповідно-репрезентувати перед Європою українську культуру.

«Таким завданням мала б служити Українська Бібліотека в Парижі. І само собою зв'язуються заснування її з іменем його, хто привертав не тільки словом, але й ділом нас до заходу, і чия свята кров пролилася на вулицях Парижу.»*)»

Бібліотека і Музей містяться поки-що в помешканні редакції «Тризуба».

В Бібліотеці на сьогоднішній день назв — 1100. Придбано бібліотечні шафи, значну частину книжок вже оправлено. Складено карткові каталоги — алфавитний та систематичний по відділам. Бібліотекою вже можна користуватися. Жваво працює військовий відділ, на який звернуто особливу вагу при діяльній участі Ради Товариства б. вояків Армії УНР у Франції. Низка осіб та інституцій обіцяли молодій бібліотеці свої жертви книжками, іноді дуже цінні.

Найголовніше завдання на сьогоднішній день — збагачення бібліотечного фонду.

І може тут годиться ще раз нагадати те, що писав «Тризуб» при заснуванні Бібліотеки:

«Коли кожна давня наша бібліотека, що посідає книжний запас, який часами лежить без користі, дасть хоч частину своїх дублетів; коли кожне видавництво пришле і присилатиме всі свої видання, хоч в одному примірникові, коли кожний журнал чи газета постачить попередній комплект і висилатиме надалі, то вже під бібліотеку покладено буде солідні підвалини. А далі ж, кожен, хто тільки хоче дійсно вшанувати пам'ять С. Петлюри, може знести свою лепту книжками, нехай однією. Скільки й зараз поміж емігрантами єсть людей, у яких маються дуже цінні видання, — і які іноді, вічно у мандрах, не знають, куди їх примостити та як їх зберігти.»

«Це дає можливість кожному прислужитися високого культурного значіння справі.»

«По-за книжним фондом потрібні і гроші — на пересилання, упорядкування, помешкання... І тут так само, ми думаємо, можна рахувати на жертвенність наших земляків.»

«Ми певні, що наші знавці книжки й бібліотечної справи охоче прийдуть на допомогу своїм досвідом, своїми порадами.»

Для Музею імени С. Петлюри редакція «Тризуба» одвела окрему велику кімнату, де його й улаштовано і саме на день другої річниці — 25. V. 1928 одкрито.

В цій кімнаті поставлено обстановку з хати С. Петлюри на 7 rue Thenard, що її свого часу придбав Комітет вшанування. Кімнату впорядковано так, що вона дає позне уявлення, про те оточення, в якому жив і працював Небіжчик.

Крім того телер ужє в Музеї єсть низка предметів, безпосередне

*) Див. «Тризуб» ч. 37-38 1926 р.

з ним звязаних. Далі, маска посмертна обличчя і руки; фотографічні портрети, фільм похорону, велика колекція фотографій з похорону ж; штандарт той, що ним було вкрито домовину; стрічки з написами з численних вінків; телеграми і листи з співчуттям з приводу смерті; низка малюнків олійними фарбами, що представляють внутрішній вигляд кімнати, де жив покійний, вид з неї з вікна та ті місця в Парижі; що звязані з його пам'яттю: велика збірка матеріалів, що їх передала Судова Комісія, які подають історію та організацію процесу з нашого боку та численні документи, зібрані для суду, а рівно географічні мапи бойових операцій армії УНР; нарешті, тисячі вирізок з газет усього світу, зібраних і впорядкованих так само Судовою Комісією, й колекція ілюстрацій процесу з паризької преси та інші речі.

Небагато зроблено, але зроблено найтрудніше: покладено початок. Розвиток цієї справи, такої потрібної, залежить од громадянства. Комітет вшанування в Парижі і Товариство Бібліотеки імені С. Петлюри, складаючи свою ширю подяку жертводавцям за зроблені дари сподівається на діяльну допомогу всіх, хто приймає близько до серця нашу справу.

Лист із Праги.

Заходами Українського Республікансько-Демократичного Клубу в Празі 4 травня б. р. було влаштовано виклад доц. В. Садовського на тему: «Проблема індустріялізації в народньому господарстві України».

Референт поставив собі метою з'ясувати, що большевики розуміють під індустріялізацією, як підходять до неї, які цілі та плани намічають при її переведенню. Проблема індустріялізації після захоплення большевиками влади не могла бути зразу поставлена на денний порядок. Лише після налагодження народнього господарства, після епохи «непу» большевики підійшли до неї, як до проблеми реальної. Програма індустріялізації, яка переводиться тепер в життя У.С.С.Р., в основних своїх рисах була сформульована XIV З'їздом ВКП. Дальша її деталізація переведена партійними з'їздами і конференціями останніх двох років. Сформульована програма індустріялізації стоїть в логічному звязку з цілою тою ідеологічною концепцією, яка висушена в цілях боротьби з опозицією. Висунення програми індустріялізації логічно звязане з визнанням стабілізації західно-європейського капіталізму і теорією можливости будови соціалізму в одній країні. На основі вказівок, даних партійними з'їздами, керуючими господарськими органами СССР вироблені плани переведення індустріялізації СССР, які виходять з інтересів народнього господарства цілого союзу і підпорядковують їм інтереси окремих його частин, зокрема України. Завданням цих планів є звязання всіх народів та областей СССР в одно господарське ціле і боротьба з «шкідливою» ідеєю господарського сепаратизму. Таким чином цей план нищить економічні відміни окремих совітських республік, не дбаючи про потреби їхнього народнього господарства.

Зокрема, підпорядкування інтересів народнього господарства України інтересам совітського союзу можна бачити на прикладі металургічної

промисловості. Україна продукує велику кількість сировини (залізна руда). Входячи з інтересів України треба розвинути перероблення сировини в межах краю, а не по-за його межами; між тим совіська влада дбає на Україні лиш про розвиток важкої промисловості, інші ж галузі перероблючої промисловості переводяться за межами України.

Господарські передумови, які роблять можливим переведення індустріялізації, в своїй основі зводяться до: 1) забезпечення інтенсивного припливу до промисловості нових капіталів, як утворених шляхом внутрішнього нагромадження, так і закордонних; 2) до існування в цілій країні умов, які забезпечують можливість раціоналізації виробництва (налагодження транспорту, достаток кваліфікованих робочих сил) і т. д.; 3) до забезпечення збуту продуктів промисловості. Зазначених передумов в совітській дійсності немає. Отже, переведення планів індустріялізації не є чимсь реальним. Ознайомлення з фактичним станом промисловості України стверджує, що завдання індустріялізації не виконано. Це залежить від цілого ряду фактів: 1) переведення індустріялізації не можливе, поки не закінчилась розтрата основного капіталу промисловості; припинення розтрата основного капіталу помічається лише в самий останній час, при сумнівості цього припинення навіть для самих останніх часів в галузях транспорту і мешкального будівництва. 2) Собівартість продуктів совітської промисловості не зменшується, а навпаки, збільшується; в окремих галузях промисловості відпуск совітських продуктів переводиться по цінах, нижчих собівартості; прибутковість совітської промисловості є сумнівною і викликає ймовірне припущення, що вона утворена шляхом бухгалтерських комбінацій. 3) Низку перешкод в переведенню індустріялізації створюють і інші причини, з яких на першому місці треба поставити невідстачаючу кваліфікацію робочої сили, брак кваліфікованих робочих і технічних сил, мінливий склад робочої сили в окремих підприємствах. Коли до цього додати дефекти планового совітського керівництва промисловістю, то стає зрозумілим, чому переведення індустріялізації зграхувало. Яскравою ілюстрацією повної невдачі виконання програму індустріялізації являється поступовий зріст безробіття на Україні (Коли безробіття в 1923 р. взяти за 100, то в дальших роках воно виявляється: в 1924 — 114, 1925 — 140, а в 1926 — 186) та товарова криза минулої осені та зими, яка була частиною ліквідована лише шляхом впливів факторів позаекономічного порядку.

Перспективи індустріялізації в майбутньому в першу чергу вимагають припливу коштів для капітального будівництва. При сучасних умовах совітська влада розпоряджає лише внутрішніми джерелами для капітальних вкладів до промисловості, які в першу чергу використовуються шляхом бюджетових асигновок. Внутрішні джерела являються невідстачаючими: цілком ясно, що шляхом внутрішніх асигновок не можна поліпшити становища української промисловості і тим розв'язати проблему індустріялізації. Для цього необхідно утворити можливості для припливу закордонних капіталів. Особливо цей приплив важний для української важкої індустрії, яка в силу своєї структури вимагає особливо значних вкладів капіталу. Як що сумнівна можливість для совітської влади забезпечити її можливістю приплив закордонних капіталів, то перспективи індустріялізації України виглядають дуже непевно.

Виклад В. Садовського був вислуханий аудиторією з великим зацікавленням й уважністю. Сталі відвідувачі рефератів, влаштовуваних Українським Клубом в Празі, мали нагоду докладно познайомитись з тим, як стоїть в Світській Україні справа індустріялізації, — ця основа розвитку українського народного господарства.

Голова Клубу проф. О. Лотоцький, дякуючи референтові за дуже цінний, багатий матеріал докладу, підкреслив, що Укр. Клуб в Празі, розуміючи важливе значіння економічних питань для самостійності України, звертає особливу увагу на ознайомлення своїх членів і гостей з цими питаннями.

Б.

промисловості. Україна продукує велику кількість сировини (залізна руда). Входячи з інтересів України треба розвивати перероблення сировини в межах краю, а не по-за його межами; між тим совіська влада дає на Україні лиш про розвиток важкої промисловості, інші ж галузі перероблюючи промисловості переводяться за межами України.

Господарські передумови, які роблять можливим переведення індустріялізації, в своїй основі зводяться до: 1) забезпечення інтенсивного припливу до промисловості нових капіталів, як утворених шляхом внутрішнього нагромадження, так і закордонних; 2) до існування в цілій країні умов, які забезпечують можливість раціоналізації виробництва (налагодження транспорту, достаток кваліфікованих робочих сил) і т. д.; 3) до забезпечення збуту продуктів промисловості. Зазначених передумов в совітській дійсності немає. Отже, переведення планів індустріялізації не є чимсь реальним. Ознайомлення з фактичним станом промисловості України стверджує, що завдання індустріялізації не виконано. Це залежить від цілого ряду фактів: 1) переведення індустріялізації не можливе, поки не закінчилась розтрата основного капіталу промисловості; припинення розтрати основного капіталу помічається лише в самий останній час, при сумнівості цього припинення навіть для самих останніх часів в галузях транспорту і мешкального будівництва. 2) Собівартість продуктів совітської промисловості не зменшується, а навпаки, збільшується; в окремих галузях промисловості відпуск совітських продуктів переводиться по цінах, нижчих собівартості; прибутковість совітської промисловості є сумнівною і викликає ймовірне припущення, що вона утворена шляхом бухгалтерських комбінацій. 3) Низку перешкод в переведенню індустріялізації творять і інші причини, з яких на першому місці треба поставити невистарчаючу кваліфікацію робочої сили, брак кваліфікованих робочих і технічних сил, мінливий склад робочої сили в окремих підприємствах. Коли до цього додати дефекти планового совітського керівництва промисловістю, то стає зрозумілим, чому переведення індустріялізації зкрахувало. Яскравою ілюстрацією повної невдачі виконання програму індустріялізації являється поступовий зріст безробіття на Україні (Коли безробіття в 1923 р. взяли за 100, то в дальших роках воно виявляється: в 1924 — 114, 1925—140, а в 1926 — 186) та товарова криза минулої осені та зими, яка була частиною ліквідована лише шляхом впливів факторів позаекономічного порядку.

Перспективи індустріялізації в майбутньому в першу чергу вимагають припливу коштів для капітального будівництва. При сучасних умовах совіська влада розпоряджає лише внутрішніми джерелами для капітальних вкладів до промисловості, які в першу чергу використовуються шляхом бюджетових асигновок. Внутрішні джерела являються невистарчаючими: цілком ясно, що шляхом внутрішніх асигновок не можна поліпшити становища української промисловості і тим розв'язати проблему індустріялізації. Для цього необхідно утворити можливості для припливу закордонних капіталів. Особливо цей приплив важкий для української важкої індустрії, яка в силу своєї структури вимагає особливо значних вкладів капіталу. Як що сумнівна можливість для совітської влади забезпечити й уможливити приплив закордонних капіталів, то перспективи індустріялізації України виглядають дуже невпевно.

Виклад В. Садовського був вислуханий аудиторією з великим зацікавленням й уважністю. Сталі відвідувачі рефератів, влаштовуваних Українським Клубом в Празі, мали нагоду докладно познайомитись з тим, як стоїть в Світській Україні справа індустріялізації, — ця основа розвитку українського народного господарства.

Голова Клубу проф. О. Лотоцький, дякуючи референту за дуже цінний, багатий матеріал докладно, підкреслив, що Укр. Клуб в Празі, розуміючи важливе значіння економічних питань для самостійності України, звертає особливу увагу на ознайомлення своїх членів і гостей з цими питаннями.

Б.

3 міжнароднього життя.

В Р у м у н і ї.

Румунія — наша державна сусідка. Маємо з нею для майбутнього певні справи, що потребують переговорів та справедливого вирішення, але одночасно маємо з нею і великі спільні інтереси і на сьогодні і на майбутнє. Тому мусить нас цікавити все, що в ній переходить, всі процеси, що вона їх переживає.

До великої війни Румунське королівство грало підрядну роль на сході Європи. Промішена між двома великими імперіями — Росією та Австро-Угорщиною, держава ця, після певних вагань, пристала до потрібного союзу центральних держав, куди тягли її і побовування зі сходу і традиції королівського роду, спорідненого з германським імператором. Та велика війна перемістила румунські інтереси, і новий енергійний король спрямував свою політику в напрямку західньої великої Антанти.

Румунія багато перетерпіла від війни, бо де-який час майже ціла її територія була окупована німецьким військом, але кінець кінцем багато й виграла від того. Державна територія її стала більше як удвоє велика; в тій самій мірі збільшилося і населення її. Солодкий сон кожного народу про соборність в одній національній державі довершився для Румунії. Але разом з тим перед нею встали і де-які трудні питання про чужеродні національності, чого Румунія до війни майже не знала, бо прилучила вона до себе й землі з перумунським населенням. З другого боку, збільшена територія і збільшене населення були неоднородні, незлютовані, жили до того століттями в інших культурних, політичних і релігійних умовах.

Внутрішній стан річей був також мало втішний. Стара Румунія, — класична хліборобська країна, — соціально поділялася властиво на два класи: всемогутнє боярство — землевласники та малоземельне немощнє селянство. Першим належала вся влада і сила в державі, хоч Румунія і була здавна державою конституційною. Політичне життя характеризувалося архаїчною патріархальністю, і поведінка політичних партій та їх чинність означалася не стільки програмними принципами, скільки особами вождів партійних та інтересами командної верстви. Тими ж факторами означалися і лінії закордонної політики Румунського королівства.

Що б перебороти всі оті труднощі, новій Румунії потрібні були велика державна енергія і видатні державні люде. І вони знайшлися в особах короля Фердинанда та його талановитого міністра — Братіану, вождя ліберальної партії. У своїй закордонній політиці Румунія до цього часу твердо трималася випробованої лінії Антанти, а для ближчого забезпечення нових придбаних кордонів увійшла до так званої Малої Антанти. У внутрішній політиці румунська влада рішучими заходами притлумила одбіжні тенденції в новонадбаних провінціях, поставивши пращо уніфікації цілого королівства на певні рейки. Але що саме важливе, — переведено було по цілій країні радикальну земельну реформу, що значно поліпшило хліборобське становище і заспокоїло селянство.

Реформи перейшли та загинули люде. Першим умер король, що здавна хворів незлічимо, за ним у скорому часі зійшов у могилу і Братіану. Ще до його смерті, з родинних обставин, наслідник його, старший син Кароль зрієка своіх прав, і корона перейшла на шостипітнього сінка його — Михайла. Але принц Кароль прав своіх зрієка та од надій на корону не одмовився і з того часу що-півроку, а іноді і частіше, виявлялись на світ різного роду нитки интриг та змови, чи то ним самим розпочатих, чи другими утворених на його користь. Доки був живий Братіану, принц Кароль не мав скільки будь значних виглядів на успіх. Але Братіану умер, а його політична спадщина припала Братіану молодшому, братові його, людині, що не має тої сили, і того авторитету в країні. Шанси принца Кароля, здавалось, росли.

До того ж за останні кілька літ змінився й характер політичних румунських угруповань і міра партійних взаємовідносин. У країні народилася нова політична сила — селянство, що з часів аграрної реформи стала на власні ноги. Свідомо своєї соціальної могутності, зв'язаної в хліборобській країні з землею, селянство організувалося у велику партію, яка устами своїх лідерів, що серед них визначився проф. Маніу, стала домагатися участі у владі та відповідних впливів на внутрішню та зовнішню політику королівства. Рух цей досяг великого розмаху, розлився по цій Румунії, мав начеб то тенденцію прибрати революційне забарвлення, але обережність лідерів утримує його в берегах конституційної лояльності до династії та до державних форм.

На силі цього руху принц Кароль, як здається, сподівався спробувати свого щастя, використавши для того незадоволеність селянства та його опозиційні настрої. Для своєї мети вибрав він дні великих маніфестацій, організованих останнього тижня селянською партією по цій Румунії. Перебуваючи в Англії, потай від британської влади, заарендував принц Кароль аероплани, щоб на них в час полетіти до батьківщини, везучи прокламації, маніфести то що. Для більшої певності, як здається, вирішив він заручитися і зовнішньою допомогою, зговорившись з відомим лордом Росеміром і давши обіцянку, що, ставши королем, поверне Угорщині частину її територій, приєднаних після війни до Румунії.

Спроба принца Кароля не дала йому ніяких позитивних наслідків. Англійський уряд, дізнавшись про його наміри, заборонив аеропланам летіти куди-будь, а самого претендента вислав за межі Англії. Румунське ж селянство, почувши про обіцянки принца, на всіх маніфестаціях сотнями тисяч голосів прийняло резолюції про незмінність румунських кордонів, про уніфікацію королівства та про вірність попереднім лініям закордонної політики.

Внутрішньої боротьби румунських партій за владу і впливи в державі тим не припинено, та претензії претендента — поховано. Тепер у нього немає на кого спертись на батьківщині. Але останню печать до своєї політичної труни, як здається, приклав він сам. Як повідомляє французька преса, принцу Каролю мало було підтримки лорда Росеміра. Для більшої гарантії він заручився ще й підтримкою московських большевиків. Перебуваючи у Франції, він начеб-то був увесь час у близьких стосунках з тов. Раковським, а коли того вигнали з Парижу, завів зв'язки з другими видатними румунськими комуністами. Що пообіцяв принц комуністам за допомогу, — невідомо, але вони йому обіцяли зробити його президентом Світської Румунської Республіки. Коли це так, то принц Кароль встановив світовий рекорд в площині можливих політичних комбінацій. Інші держави, до яких він звертався з проханням — пустити його до себе, відмовили йому в азілю на своїх територіях. Нарешті зглянулася Бельгія під умовою, що він не займатиметься політикою.

Observer.

Од редакції.

Випускаємо це число поцвійним. Наступне число «Тризуба», так само подейне, вийде 17 червня.

* * *

Готується до друку перше число «Літописі Української Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі». Число це, що виходить цюма мовами — українською і французькою, містить з собі статті і матеріали, які знайомлять з історією заснування, сучасним станом та ближчими завданнями Бібліотеки і Музею. В ньому ж надруковано статут Бібліотеки та подано ілюстрації.

Хроніка.

3 Великої України.

— Історично - Літературне тво при УАН відбуло засідання 8 травня. Порядок денний: П. І. Рудін — «З життя Кропивницького», акад. С. Єфремов — «З недрукованої спадщини Панаса Мирного». («Пр. Пр.» ч. 105).

— Науково - Педагогічне Тво при УАН. 7 травня відбулося засідання комісії для вивчення історії української школи та вчителства. («Пр. Пр.» ч. 104).

— Всеукраїнська археологічна конференція відбудеться в Києві цього року після всеюозного археологічного з'їзду, що має відбутися в Москві в літку. («Пр. Пр.» ч. 102).

— Зібрання революційного фольклору. Фольклорна підсекція при кафедрі совітської літератури шевченківського інституту в Харькові зав'язала зносини з етнографічною комісією УАН.

Фольклорна підсекція має на думці використати етнографічну мережу комісії для зібрання матеріялів з революційного фольклору (легенди, перекази про повстаські руки, літературні вірші, що битують у селян, пісні, то-що). («Пр. Пр.» ч. 103).

— У Ботаничному Інституті в Києві. — Ботаничний інститут чимраз поши-

оює свою діяльність. Крім своєї безпосередньої, планової роботи, останнього часу інститут провадить консультативно-дослідчу працю на замовлення різних установ. Нещодавно виконано прохання харьківської хемично - бактеріологічної лабораторії про визначення грибкових шкідників, що нищать склади свіжого лісового матер'ялу, виробивши заходи боротьби з ними. Виконано також завдання про визначення сортів кошикової лози.

Нині відділ спорових рослин береться до дослідження шкідників гарбузових на прохання «Астраханської Станції Захисту Рослин від шкідників».

— Акад. А. Фомін наприкінці травня виїздить за кордон для наукової праці в ботаничних музеях Берліну, Мюнхену й Парижу.

— Незабаром має вийти з друку № 7-8 органу ботаничного інституту — «Вістника Київського Ботаничного Саду».

Нині наукові співробітники інституту за керівництвом ак. Фоміна складають ботаничний подорожник по найближчих околицях Києва. Такий подорожник дуже потрібний для навчальних екскурсій. («Пр. Пр.» ч. 104.)

— Конкурс на кращу наукову працю. Щоб піднести творчу ініціативу в галузі науково-дослідної роботи, «Наркомос» оголошує конкурс і преміювання найвидатніших наукових творів на 28 рік. Для цього при «Головнауці» утворено постій-

ну комісію преміювання наукових праць. Науково-дослідні твори можуть подавати автори не лише України. Для закордонних авторів ставиться умова — подавати праці лише на тему що-до України. Матеріал треба подавати друкований українською, російською, або мовами нац. меншостей УССР. На конкурс надсилається праці, що вийшли з друку протягом 1927 року. Премії присуджується за оригінальність, новину матеріалів, ударність та практичну користь. Розмір премії встановлюється за трьохбальною системою. На цей рік призначається: одну премію в 1.000 карбованців ім. академіка Д. І. Багалія, одну премію в 1000 карбованців ім. професора Іллі Мечнікова, третю звичайну премію в 1.000 карбованців, 7 премій — по 700 карб. і 8 — по 700 (?) карбованців. Багалієвську премію ухвалюється за праці, присвячені економічній, культурній та політичній історії Слобожанщини, Мечніківському — за праці, присвячені експериментальній і прикладній зоології та ембріології, загальній фізіології, загальній патології, вивченню імунітету, вивченню фагоцитозу, експериментальній медицині в царині вивчення етіології та патогенези пошестей, а третю премію в 1.000 карбованців — за видатну працю з ділянки прикладання точних наук до справ індустріалізації промисловості й сільського господарства. Надіслана на конкурс праця повинна бути видатною, самостійною, оригінальною розвідкою монографічного характеру. («Пр. Пр.» ч. 109).

— До ювілею Ганни Барвінок готується одеське наукове т-во. Крім збірника, присвяченого письменниці, незабаром виходить з друку книжка Сикоринського «Листи з Хутора», що містить у собі невідомі досі листи Ганни Барвінок. («Пр. Пр.» ч. 104).

— Книжкова продукція на Україні за 1926-27 р. становить 5.095 назв, 24.869,5 арк. і 28.331 прим. Ця продукція проти минулого

року збільшилася на 2.51 відс. що-до назв. Перспективи цього року (1927-28) гірші. Книжкова продукція через паперову кризу має зменшитися. («Пр. Пр.» ч. 103).

— П р е с а У к р а ї н и.
На 1-ше квітня 1928 року в УССР видавалося 87 газет, з них українською мовою 53, російською — 24, мовами нац. меншостей — 10.

За приблизними даними загальний тираж газет на 1-ше січня ц. р. становив 1.059.000 примірників. Тираж українських газет проти листопаду минулого року збільшився на 38.000 примірників і становив у січні близько 600.000 примірників. За даними 69 газет вони налічували в січні ц. р. понад 37.000 селянських, робітничих та військових кореспондентів. («Пр. Пр.» ч. 1104).

— Н о в і н а у к о в і ф і л ь м и. ВУФКУ з участю Українського Наукового Інституту Книгознавства почало знімати науково-популярний фільм під назвою «На крилах книжки», в якому буде показано історію книжкової справи та друку від стародавніх часів аж до наших днів. Суто-технічні елементи фільму чергують з художніми, що має зробити картину цікавішою для широких кол глядачів. («Комуніст». ч. 94).

— К о н ц е р т на пошану діячів «Старої Української Громади». 14-го травня Музей українських діячів науки та мистецтва УАН влаштував на пошану діячів «Старої Української Громади» з нагоди 20 років з дня смерті пр. В. Антоновича та пр. Хв. Вовка в клубі «Медсанпраця» концерт, за участ. арт. Державної опери О. Кернера, О. К. Кисіль, арт. Держ. опери І. Г. Макаренко, арт. Держ. оп. М. Л. Демочані та проф. К. З. Рєгаме. Була вистава опери-сатири «Андрешіада» на три дії (1866 р.) — текст Старицького, М. Драгоманова, муз. упорядк. М. Лисенка. («Пр. Пр.» ч. 108).

— Музична виставка має відбутися в Києві. Виставочний комітет розробив план концертної частини, що нею має розпочатися виставка. Ця концертна частина буде уявляти собою досягнення пореволюційної української музики. Участь у цих концертах братимуть найвидатніші музичні сили. («Пр. Пр.» ч. 102).

— Капела «Думка». Перша державна капела УССР «Думка» за дир. Н. Гордовенка дала в неділю 6 травня останній в Києві за зимового сезону концерт. і виїздить у 24-ту артистичну подорож по Україні.

На замовлення «Думки», Всеукр. Кустарспілка виготовила новий концертний одяг для артистів капели, що дає чудові зразки українського народного художнього шитва (одяг цей робили на Полтавщині). («Пр. Пр.» ч. 104).

— Археологічна знахідка. Під час планування літнього майдану цукровиків (Золоторотська, 2), робітники викопали два кістяки. Місце розкопи негайно обслідувала Краєва Інспекція Охорони Пам'яток Культури, яка знайшла дві каблучки-печатки, на яких накарбовано якісь знаки. Вважають, що це татарська тамга (родовий знак). Черпа й каблучки передано для вивчення до Всеукраїнського Історичного Музею. («Пр. Пр.» ч. 109),

— Знайдено стародавнє грецьке селище. Член Київської Краєзнавчої Комісії, під час розкопів на Куяльницькому лимані під Одесою знайшов рештки стародавнього грецького селища.

Встановлено, що ці рештки стосуються II-III століття по Р. Х. («Пр. Пр.» ч. 103).

— Коцюбинський жидівською мовою. Незабаром у видавництві «Культур-Ліга» виходить із друку збірка оповідань Коцюбинського в перекладі Є. Фінінберга. У збірці вміщено: «Сміх», «Він іде», «Як ми їздили до Криниці», «Інтер-

мещо», «Дебют», «Яблуневий цвіт» і «Тіні забутих предків».

До збірки додано вступну статтю Є. Фінінберга про життя й творчість М. Коцюбинського. («Пр. Пр.» ч. 104).

— Авторське право на видання творів Коцюбинського. Син небіжчика письменника Коцюбинського Роман Коцюбинський (завідувач одеського Оркестру) повідомив співробітника Ратау, що родина небіжчика письменника зняла перед Наркомосом клопотання, щоб авторське право на видання творів Коцюбинського передати Всеукраїнській Комісії увічнення пам'яті письменника. («Пр. Пр.» ч. 89).

— Внесок про перегляд кордонів совітської України. Після доповіді результатів перепису 19-26 року на засіданні ВУЦВК, на тій підставі, що в прикордонних з Україною частинах інших совітських республік знаходиться, як показала статистика перепису, мільйони українського населення, члени президії ВУЦВК Балицький, Власенко, Приходько та Коротоп зробили внесок про перегляд кордонів між УССР, Північно-Кавказьким краєм та РСФСР. При тому внескодавці зазначили, що Таганрозька округа не тільки своїм національним складом, а і економічно тяжить до Донецького басейну. Виділено спеціальну комісію, щоб скласти проекта резолюції. («Пр. Пр.» ч. 108).

— На Україні зростає релігійний рух. Минулого року на Україні виходило 11 релігійних журналів з тиражем в 33 тис. примірників. Неперіодична релігійна література нараховувала від 180 до 200 тисяч книжок. («Комуніст». ч. 94).

— Українізація. На конференції робітничих кореспондентів в Харькові, завідуючий

відділом преси ЦК КПБУ Хвиля в своїй промові зазначив, що на підприємствах на Україні «майже всі газети видаються російською мовою», не зважаючи на те, що по багатьох підприємствах працює багато робітників українців («Комуніст». ч. 94).

— Антисемітизм на Україні. Комуніст Хвиля в своїй промові на з'їзді робітничих кореспондентів в Харькові зазначив про зріст антисемітизму на Україні, що «він бере своє походження з шарів селянського куркульства, мійської буржуазії і що знаходить собі прояви навіть у наших ВУЗ-ах...» («Комуніст». ч. 94).

— Проявам антисемітизму все більше уділяється уваги на сторінках совітської преси. Так, наприклад, на першому «Дрижд-заводі» в Київі робітник побив жиду, який подав до суду. «Пр. Пр.» ч. 108 з цього приводу пише: «І ось що сталося на суді. Група свідків не з приязні до Новаківського, а з ворогування до Озадовського, як до єврея, навмисне брехала судові, аби заганьбити старого єврейського робітника...»

— В Дніпропетрівському в заводі ім. Леніна серед партійців і комсомольців відбувалися розмови про те, що пора вже вчинити Бартоломієвську ніч і вигнати жидів у Палестину. («Пр. Пр.» ч. 109).

— До експорту лікувальної властивості грязей Куяльницького лиману в Одесі, що добре відомі в медичних колах Зах. Європи, в зв'язку з початком курортного сезону, викликали збільшену цікавленість. Курортна управа одержала запити від кількох закордонних фірм про умови експорту грязей морем на наливних барках або пароплавах. («Комун.» ч. 97).

— Виробництво авточастина в Україні. Президія Укрэвтодору визнала за потрібне, поки остаточно розв'яжуть справу про збудування на Україні автомобільного заводу, організувати в широкім масштабі виробництво авточастин по окремих заводах. Для цього вирішено, між иншим, використати Беждякський машинобудівельний завод. Перед урядом порушено справу про довіз га Україну з закордону партії автомобілів дешевих марок. («Пр. Пр.» ч. 97).

— Газетна фабрика у Харькові. ВРНГ почала проектування великої газетної фабрики, що її буде збудовано в Харькові за останнім словом техніки. В цій фабриці-друкарні друкуватимуться всі харьківські газети. Будування фабрики повинно закінчитися в кіці наступного року. Найбільші зі старих друкарень після збудування газетної фабрики намічено об'єднати в поліграфічний трест. («Комун.» ч. 97).

— Відкрито меліоративну станцію на Одещині в Червоно-Повстанському районі. В окрузі вона зрощить 1300 гектарів землі, городи та сади Придністр'я. Коштує станція 120 тис. кар. Збудувало її селянське меліоративне товариство. («Комуніст». ч. 104).

— Зразок совітської господарки. Президія Вищої Ради Народнього Господарства заслухала доповідь комісії, що обслідувала капітальне будівництво на Харьківщині. Виявлено багато дефектів. Роботу провадилося без проектів. Закінчені роботи цілком не відповідали затвердженим проектам. Здебільшого провадилося цілий ряд великих робіт зовсім без кошторису. Є випадки, коли вартість робіт перевищує на 100, навіть на 200-300 відс. суму, передбачену кошторисом. («Комуніст». ч. 105).

— Дослідження ґрунтів на Україні. Незабаром у Київі відбудеться всесоюз-

ний з'їзд ґрунтознавців. Цікаво подати де-які підсумки останніх обслідувань ґрунтів у тютюнових районах, що в ньому брали участь, дослідники — ґрунтознавці з Київ-ва, Харькова та з досвідних станцій України. Це обслідування охопило площу шось із чотири мільйони гектарів. Обслідування дало матеріал для картографії ґрунтів району й для вивчення засолених ґрунтів у тарасах середнього Дніпра.

Агрохемичний відділ Носівської сільсько-господарчої станції, на чолі з відомим досвідником проф. Гедройцем, обслідував плавні га Дніпрі на площі шось із 150.000 гектарів. Це обслідування виявило рельєфні, ґрунтові та рослинні умови плавнів. («Пр. Пр.» ч. 104).

— З а л і с н е н н я У к р а ї н и. За 5 останніх років на Україні посаджено 9.600 гектарів лісу, парків і скверів, закріплено шельгами 5100 гект. летючих пісків та обсаджено 19.000 кіломерів шляхів, вулиць, садиб та річок. Цього року закуплено 300 кілограмів насіння білої шовковиці, які засівають на півдні України, де можна сподіватися на розвиток шовківництва. («Комуніст». ч. 94).

— О в о ч е в і д е р е в а п о н а д ш л я х а м и вперше на Україні цього року було посаджено на Харьківщині на протязі 5 кілометрів. («Комуніст». ч. 94).

— С е л я н е н а У к р а ї н і не дають большевикам хліба. У квітні на Україні заготовлено 30.000 тон хліба, що становить тільки 36,5 відс., місячного плану. Найбільше відстають: Запорізька, Маріупольська, Мелітопольська і Одеська округи. («Пр. Пр.» ч. 103).

— Хлібозаготівля в травні майже цілком припинилася. За перших 10 днів травня на Україні заготовлено всього тільки 10,8 відс., місячного травневого плану. Є такі округи, де заготівля впала до 2 відсотків місячного плану, як наприклад на Маріупольщині,

на Мелітопольщині — до 2,5 відс., на Глухівщині — до 3 відс., Криворіжжю — до 3,1 відс., Запоріжжю — до 3,5 відс. («Комуніст». ч. 103).

— В и с л і д и с т а т и с т и ч н о г о п е р е п и с у н а У к р а ї н і. Заданими перепису в грудні 1926 року людиність України становила 29.000.000 душ. За останні 30 років людиність України зростає дуже швидко. Тоді як людиність європейської частини СССР зростає за цих 30 років на 32 відсотки, число жителів на Україні збільшилось на 37 відсотків. За останні 5 років народженість на Україні дуже збільшилась. Тепер що-річний приріст людиністи становить 2,3 відсотки. Рационально людиність України розподіляється так: українці — 80 відс., росіяне — 9,5 відс., жида, — 5,4 відс., поляки — 1,6 відс., инші — 3,5 відс., Перепис виявив, що на території инших совітських республік, а головни в Московщині, живуть 8.000.000 українців. Між иншим перепис виказав, що в Тагарозькій округі українці становлять 71,5 відс. всієї людиністи, а на Вороніжчині більш як 1.000.000 чоловік, себ-то третину населення Воронізької губернії. Письменні становлять на Україні 52,5 відс., при чому українців письменних є всього 49 відс., найбільший відсоток письменних дають німці, бо аж 80 відс., за ними йдуть жида — коло 79 відс. Соціальний склад людиністи виглядає так: селяне — 86 відс., робітники й службовці — 10 відсотків, вільні професії, безробітні й т. д. — 4 відс. («Пр. Пр.» ч. 108).

— Б е з п р и т у л ь н і діти. Президія ВУЦВК затвердила план роботи ЦК допомоги дітям. Передбачається забрати цього року з вулиці ще 13.400 дітей, реєвакуювати на батькіщину (Московщину. Ред.) 3800, обняти оздоровлюючими заходами 8.500, індивідуально допомогти 10.000 дітям. Усього на боротьбу з дитячою безпритульністю у ц. р. витратиться близько 8.500.000 карб. Проти минулого року без-

притульних на Україні зменшилось з 12.000 до 10.000, про те, як настане літо, треба сподіватись припливу безпритульних з півночі. («Пр. Пр.» ч. 97).

— Охорона природи на Україні. Кінець 1927 року зформовано на Україні заходами НКО комітет охорони природи. Цей комітет має за завдання виявити всі місцевості й окремі закутки природи, що їх треба зберегти, а для того він реєструє всі місцевості, що мають наукове, науково-освітнє й культурне значіння, а між ними пам'ятки геологічні, географічні комплекси природи, стенові цілини, старі й типові для різних смуг ліси, парки, а також окремі рідкі рослини й тварини, що зникають (бобер, хохітва, дрохва). Досі по всій Україні зареєстровано біля 3000 пам'яток природи. Головні пам'ятки визнано за державні заповідники, де заборонно всяке господарювання, щоб зберегти природу в первісному стані. Дотепер уже існують такі заповідники: «Чаплі» (кол. Аксанія Нова) — степовий заповідник, куди входять 6000 гектарів цілини й 22000 гектарів степу з обмеженим використанням (тільки покос і випас — без оранки). Далі система надморських пащинох заповідників по берегах Чорного й Озівського морей. Тут на островах і косах птиця сидє перед перелітом через море. Потім пісковий заповідник дніпровського низу на Херсонщині. Він обіймає 10.000 гектарів піскової площі, в різних стадіях заселення їх рослинністю: тут можна бачити рідке явище — степ на піску. Ідеалом охорони природи є берегти хоча невеличкі куточки первісної природи, типові для всіх фізико-географічних районів і всіх смуг України. («Пр. Пр.» ч. 97).

— Ураган на півдні України. Почався ураган 25 квітня в районі Озівського моря, посуючись на захід, охопив Мелітопільську, Криворізь-

ку, Херсонську та Дніпропетровську округи. 26 квітня над Мелітополем стояли хмари куряви, що закривали денне світло. На віддалеві 10 сажнів нічого не було видно. Силою вітру пошкоджено телефонні та електричні дроти. Освітлення міста припинилося. В Запоріжжю лютувала страшна буря. Багато повалено телеграфних стовпів і повиривало тиніє. Зв'язок з іншими містами був припинений. Кільки підприємств перестали працювати. На Дніпрельстані віде не працювали, бо на Дніпрі, поблизу гаток, були великі буруни. По інших містах робилося теж саме. У день було темно, виходити на вулицю без окулярів було неможливо. Зривало з домів дахи. В Маріуполі ураган зруйнував літній кінотеатр. На Катеринославській залізниці потяги запізнилися на 3-4 години. Склад потягів пійшлося скорочувати від 10 до 50 відс. Пошкоджено багато залізничних будівель. На Дніпрі потонуло два катери. Пасажири врятовані. У Нікополі 4 ранених. Притих ураган аж 27 квітня. («Пр. Пр.» ч. 99).

— Ураган зруйнував кармелітський кляштор. Під час урагану в Бердичеві зазнав великої шкоди історично-культурний заповідник — кармелітський кляштар. Зруйновано дах і він ось-ось вигрожує впасти. («Пр. Пр.» ч. 103).

— Житлові умови студентства на Україні. У серпні минулого року Совнарком запропонував Харківському, Київському, Одеському, Миколаївському, Дніпропетровському та Вінницькому окружним виконавчим комітетам поліпшити житлові умови студентства. Але пізніше обслідування робітничо-селянської інспекції виявило, що приміщення, виділені для інтернатів, можуть вмістити, тільки невелику кількість студентів. Кошти, асигновані з державного бюджету на житло для студентів, деякі округи виконавчі комітети

витратили не за безпосереднім призначенням. («Пр. Пр.» ч. 103).

— Столиця совітської України — Харків займає сорокове місце між містами ССРСР. В Харькові забруковано лише третину вулиць. Брукувальні ж роботи цього року, порівнюючи з роком минулим, буде скорочено. Торік було забруковано 55.000 квадратних метр, цього року намічено забрукувати лише 15.000 квадратних метрів. Так само зменшуються роботи і що до поширення водоводу. Торік проложено водоводу 10 кілометрів, цього, року, і то ще тільки припускається проложити, — 6 кілометрів. («Комуніст». ч. 94).

— Київ — курортний осередок. У зв'язку зі збільшенням значіння Києва і Київщини, як курортної місцевості, великого значіння набуває питання про радіоактивність де-яких джерел навколо Києва. Авторитетні наукові діячі вважають, що в Києві та його околицях є багато джерел радіоактивності. Межигірське джерело «Дзвонки» показало 11 відс. радіоактивності, Феодосівська криниця в Лаврі — 10 відс., радіоактивності і т. д. Гадають, що криниця на Ірпені є теж мінеральне джерело. Отже, коли дослідити гори правого берега Дніпра, особливо навколо Межигір'я та де-яких інших місцевостей, — то можна прийти до висновку, що Київ може стати центром радіоактивного лікування на Україні. («Комун.» ч. 92).

На українських землях

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Поліссі.

— В Луцьку в неділю 6 травня в салі т-ва «Просвіта» відбувся відчит директора Луцької Української Гімназії п. Шкляра про творчість Коцюбинського. («Укр. Громада». ч. 1).

— Український банк розвивається. Український кооперативний банк у Бересті протягом року значно розвивується: власний його капітал збільшився в 4 рази, а чужі капітали майже в 3 рази. Так само значно збільшилися вклади. Довіря з боку населення росте.

(«Укр. Громада». ч. 1).

В Галичині.

— «Небезпечне» слово. Шкільна влада уживає всіх засобів, щоби з ділянки шкільництва викинути назву «український» й замінити його терміном «руський». Це сталося з усіма шкільними підручниками. Навіть в українських приватних школах забороняє влада вживати шкільні підручники, в яких проходить слово «український». Львівська кураторія доручила приватним гімназіям з українською викладовою мовою уживати назву: «приватна гімназія з руською викладовою мовою». Управам приватних українських шкіл забороняється уживати слова «український» в переписці з владою.

(«Новий Час». ч. 58).

— Вчителі українці не можуть святкувати українські свята. Віддавна учителі українці, що вчать в польських школах у Станиславові, були в гр.-кат. свята вільні від науки, щоби могли піти до церкви. Але цього року кураторія видала розпорядок, що учителі українці мусять у польських школах учити в гр.-кат. свята. Таким чином у станиславовській вівідстві, де живе такий великий відс. українців, учителі українці мусять учити навіть у такі великі свята як Зелені. («Діло». ч. 104).

— Концерт пам'яті Анатолія Вахнянина. У Львові заходами місцевих українських співоцьких товариств був улаштований концерт в 20-ти ліття смерті композитора Вахнянина. Програму концерту складався

виключно з творів небіжчика і був добре виконаний. («Діло». ч. 104).

На Закарпатті.

— Студентські товариства. Як старше громадянство українського Закарпаття, так і його студентство поділилося на два табори: на український та москвофільський. До першого належить «Союз Підкарпатських Студентів», а до другого студентське товариство «Возрожденіє», яке має більш членів ніж Союз, але моральна сила за народним студентством. В останній час починається в Союзі живіше культурне життя. На Великодніх святах дав Союз дві вистави. а саме: «Украдене щастя» Франка — в Ужгороді і «Заколот» Колебу — в Густі. Публіка надзвичайно тепло приймала студентську молодь. («Діло» ч. 101).

Газетні звістки.

— Горький — почесний член колонізаторського комітету Московського письменника Максима Горького, що живе тепер у Італії, обрано членом до комітету «Гезерд», у Звенигородці, який має на меті підмогу жидівській колонізації на Україні. («Укр. Голос». ч. 17).

— Кривава сутинка. В селі Гурки на Київщині прийшло до кривавої сутинки між комуністами й селянами на тлі протирелігійної пропаганди. Серед бійки вбито одного комуніста і двох ранено. В Гурках арештовано багато селян. («Нович й Час». ч. 57).

У Франції

— В Ліоні. 5 травня б. р. з ініціативи Управи Військового Т-ва вояків Армії УНР

в Парижі, Ліонська Філія Т-ва, при ласкавій допомозі Управи Громади та всього громадянства, відсвяткувала день з'єднання українських армій. Свято відбулось в помешканню Української Громади, яке відповідний розпорядчик п. підп. Григораш, за допомогою вояцтва, гарно удекорував національними прапорами, портретами українських вояків та великим державним гербом. О 20 годині свято відкрив Голова Філії Т-ва полк. Чміль, сказав вступне слово, зазначивши, що Укр. Армія, прориваючись в запілля ворога для дальнішої боротьби, не вважала на майже неминучу свою загибель, бо любов до своєї батьківщини і віра в правоту свого змагання були для неї вище над все. Поступово, в коротких рисах, він підкреслив, яке значіння мав цей похід з бойового та політичного боку.

По закінченню його промови, всі присутні проспівали гімн. Реферат на цей день прочитав секретарь Філії Т-ва п. сотник Горбатенко, який докладно намалював боротьбу Української Армії, починаючи з 1917 року аж до чотириконтинентної смерті, звідки Армія вирушила в Зимовий похід. Преходячи до Зимового походу Укр. Армії, він яскраво зазначив той хрестний шлях, який пройшла Армія та те велике значіння цього походу в політичному відношенню, що в великій мірі допомогло нашому урядові відновити фронт. В кінці реферата він підкреслив ту велику бойову славу, якою покрила себе ця Армія. Реферат промовця був покритий гучним «слава» і співом національного гімна. Після цього вставанням присутні вшанували пам'ять Головного Отамана С. В. Петлюри і всіх зі зброєю полеглих за волю і славу України. Потім взяв слово п. Бойко, секретарь Громади, який привітав вояків від імени Громади. Далі він промовляв від себе і від усіх тих громадян, які не служили в Армії УНР. Промова його була перейнята правдивою пошаною до українського вояцтва та його героїчних змагань; він висловив своє велике бажання скоріше ста-

ти в ряди славетної Української Армії.

Після цього всіх присутніх було запрошено до стола на шклянку вина, за якою було виголошено поздоровлення урядові УНР, Українській Армії, голові Військового Т-ва на терені Франції ген. О. Удовиченкові, учасникам Зимового походу та його проводиреві ген. Омеляновичеві-Павленкові.

Свято затягнулось до пізнього часу і пройшло надзвичайно гарно та зробило добре вражіння на всіх присутніх, особливо промова п. Бойка від не бувших в Армії УНР.

Під час свята пані Чміль та Бойко провадили збори грошей на користь військових інвалідів, яких зібрано з попередніми двіста франків. Управа філії приносить свою найширшу подяку всім присутнім та жертводавцям, а особливо паніям Чміль та Бойко.

— Оден-ле-Тіш. 6 травня 1928 р. відбулися загальні збори членів Української Громади в Оден-ле-Тішу. Було обібрано делегата на V український з'їзд у Франції Артема Білобровця. Що до прийому нових членів Громади, слід підкреслити один цікавий факт: була прочитана заява громадянки Г. про прийом її в члени Громади. Це була перша жінка, котра побажала вступити в члени Громади в Оден-ле-Тішу. При обговорюванні її прохання виявилось, що добра частина громадян була взагалі проти вступу жінок до складу членів Громади. Але на основі того, що в статуті Громади не передбачено вступу жінок і зазначено просто, що «членом Громади може бути кожна особа української національності» — прийом п. Г. мусіли поставити на голосування як і кожного громадянина. Пані Г. була вже членом української культурно-просвітньої секції в Болгарії, членом драматичного т-ва в Омекурі і крім того було за неї двоє поручителів. При голосуванні виявилось: 6 голосів за, 8 проти і 10 утрималось. Таким чином, не вважаючи на те,

що ніхто з громадян не міг абсолютно нічого закинути пані Г. ні як людині, ні як українці, вона в члени Громади прийнята не була. В цьому виявилось небажання де-якої частини громадянства, щоб жінка була членом Громади.

З життя б. вояків армії УНР.

— Концерт-баль на користь укр. інвалідів відбувся 12 травня в Парижі в Салі Жан-Гужон, влаштований Тов. б. вояків армії УНР. На 10 годину вечора саяла була повна гостей, яких приймала пані Токаржевська. В 10¹/₂ год. почався концерт співами хору під керуванням О. Чехівського. Далі, як завжди, чудово проспівала пані Антонович. З великою приємністю публіка прослухала пані Монську, яку багато з присутніх слухала останній раз в Києві. Співи п. п. Антонович та Монської перенесли українців гадками до Києва, де ці артистки користувалися великим успіхом. Велика подяка ім. Співи молодого баритона п. Кошлакова були чудові. Також добре пройшов дует п. Чехівського та пана Видри. Акомпанувала як завжди добре п. Куткова, яка з кожним днем все більше захоплює публіку своєю грою. На великий жаль, в концерті не змогла прийняти участь п. М. Н. Кузнецова, яка не дивлячись на свою хворість, все ж прибула на баль та ласкаво погодилась продавати квіти та шампанське.

З технічних перешкод не міг виступити відомий укр. бас. п. Бесарабів — артист італійської опери. Баль затягнувся аж до 5 год. ранку. Під час танців пані Брільс виконала укр. нац. танок; на вимогу присутніх пані Брільс мусіла повторити його кілька разів. Діяльну участь в організації концерту-балу взяли жінки-українки, яким за це належить щира подяка. Серед гостей багато було французів, грузинів, азербейджанців, та гор-

ців. Паризька українська колонія була майже уся. Була також група українців з Шатету, які, не дивлячись на віддал, внесли свою скромну лепту українським інвалідам. Взагалі концерт-баль пройшов дуже добре. Треба сподіватися, що він принесе і матеріальну користь. Бажано було б, щоб Тов. б. вояків влаштувало такий баль щорічно на користь укр. інвалідів.

* * *

— Україно-кавказький клуб в Парижі. Проблема конфедерації кавказьких народів. 21 травня в помешканню українсько-кавказького клубу кн. Вацнадзе прочитав доклад на вищезазначену тему. Короткий зміст докладу такий: кавказькі народи в звязку з подіями на півночі мусять подумати про згоду. Для цього необхідна на думку докладчика конфедерація кавказьких народів. Багацтва Кавказу приваблюють Москву підбити Кавказ під себе. Колиш Росія завоювала кавказькі народи тільки тому, що вони були роз'єднані. Основні причини сучасного роз'єднання кавказьких народів полягають в орієнтації Грузії на Європу, Азербейджану на Турцію і Вірменії на Росію. Але після пережитих подій з часів революції, всі кавказькі народи переконалися в тому, що в боротьбі за свою незалежність треба надіятись найбільше на самих себе, чому питання об'єднання всіх народів Кавказу в формі конфедерації стає сьогодні на порядок денний. Для здійснення цієї мети кавказьким народам треба відкинути все, що їх роз'єднує та опертись на все те, що їх може з'єднати. Щоб здійснити ідею конфедерації кавказьких народів, докладчик пропонує заложити партії конфедератів. Доклад був дуже цікавий. Саля була переповнена українцями, грузинами, азербейджанцями та горцями.

У Польщі.

— Реферат проф. В. Садовського у Варшаві.

шаві. 11 квітня відбувся у Варшаві в пом. У.Ц.К. реферат п. проф. Садовського, темою якого була — «Криза большевизму». Реферат зібрав велику кількість українського громадянства.

— Перша вистава мистецького гуртка «Спокій». В неділю 29 квітня в пом. Укр. Центр. Комітету відбулась перша вистава праць членів мистецького гуртка «Спокій», що існує від осени мин. року при Укр. Студ. Громаді у Варшаві. Виставу відчинив п. проф. Р. Смаль-Стоцький, який в короткій промові вітав організаторів вистави і підкреслив значіння мистецтва у визвольній боротьбі української нації. Вітали організаторів вистави ривнож і п. Є. Чехович від імени Укр. Студ. Громади і п. Липовецький від імени українського громадянства, що об'єднане в Укр. Клубі в Варшаві. Згадана вистава була першим прилюдним виступом членів гуртка «Спокій», який ставить собі досить симпатичні завдання: організувати молоді мистецькі сили, оберекти їх від чужого впливу, поширити мистецьку національну свідомість своїх членів і свого оточення і т. д. Тяжкі умови існування і творчості, відірванність від джерел народнього мистецтва, від українських культурних осередків — не стають на перешкоді праці молодих малярів. Тому доказом і була перша вистава праць членів гуртка «Спокій», в якій взяли участь: п. п. Хасевич, П. Андрусів, В. Васьківський, П. Мегик, Ю. Лещинський та О. Маринякіна. Гурток «Спокій» має також на меті дати низку рефератів, присвячених українському мистецтву. Перший з них вже відбувся цими днями в стінах Укр. Студ. Громади у Варшаві. Це був реферат п. Ю. Лещинського — «Церква св. Юра у Львові».

— Загальні Збори членів Українського Клубу у Варшаві. 6 го травня в салі т-ва І. М. С. А. відбулися Загальні Збори членів Українського Клубу у Варшаві. Збори відчинив голова Правління

Клубу п. І. Липовецький. До Президії Зборів увійшли п. О. Виговський (головою) і п. Ю. Косач (секретарем). Після прийняття 76 нових членів, збори приступили до вислухання докладів Управи Клубу, з якими виступали: п. Л. Клименко (секретаріат), п. Є. Чехович (скарбниця), п. Г. Драченко (господарство) і п. І. Липовецький (загальний звіт). З докладом від Ревізійної Комісії виступив п. Мегик. Принявши до відома доклад і затвердивши фінансовий звіт Управи, Збори висловили Управі подяку за віддану їй користь для організації праці. До нової Управи Клубу увійшли: п. Мironович (голова), п. інж. О. Ільницький (заступник), п. М. Куліківський (скарбник), п. С. Лукасевичева (господар), п. А. Коломиєць (секретар), п. Л. Клименко і п. М. Бригадір. Ревізійна Комісія залишилася в старому складі (п. С. Кіричок, п. інж. М. Єрмолаєв і п. П. Мегик). За часу діяльності уступаючої Управи (сім місяців) Клубом було організовано: 22 четвергових збірки, 5 рефератів, 2 великих вечірки з танцями, новорічну та великодну спільні візити... В життю Клубу в згаданому періоді можна сконстатувати рівно ж певний поступ в зацікавленні життя Клубу ширших кол українського громадянства, що виявилось в досить значній кількості прийнятих нових членів і значно збільшеному відвідуванні клубових рефератів і вечірок. Це призвело до щільного зв'язку Управи Клубу з його членами, а тим самим і до позитивного розв'язання справи регулярного плачення членських внесків і т. п. За останній час Клуб значно збільшив свої фінансові засоби і майно. Беручи діяльну участь в громадському життю, він видав: 25 зол. пол. на ялинку для дітей, 30 зол. на організацію Шевченківського свята, 30 зол. на організацію академії, присвяченої бл. пам'яті С. В. Петлюри і т. и.

В Чехословаччині

— Комітет для вшанування пам'яті проф.

В. Коваля має на меті збирання матеріалів з життя й діяльності небіжчика, відповідне їх упорядкування та опублікування; вияснення та реєстрація літературних праць небіжчика як по спеціальних, так і по загальних питаннях, підготовку їх до друку та опублікування, виявлення ролі небіжчика, як ученого та практичного діяча в сфері сільського господарства та кооперації.

— Вистава «Невольник». 29 квітня в Ржевніці під Прагою драматичним відділом українських скаутів при Українській Гімназії в Ржевніцях улаштовано було виставу — «Невольник» (за Шевченком). Участь у виставі узяли виключно учні та учениці Гімназії. Вистава, як на аматорів, пройшла з успіхом. На виставі, окрім українців, було присутнє численне місцеве чеське громадянство.

— Українське товариство прихильників книги. На чергових зборах Т-ва 3 травня виголосив проф. В. Біднов доповідь «До історії громадських бібліотек на Україні». На черговій виставці новинок було виставлено до 35 нових українських видань. На попередніх зборах 5 квітня виголосив доповідь проф. Д. Чижевський на тему «Книжка як об'єкт філософічного дослідження». На виставці було коло 70 нових укр. видань. 12 квітня Т-во улаштовало екскурсію для огляду «Устрєждної Земедельської Книгови», улаштованої в спеціальному помешканні за останнім словом бібліотечної техніки.

— Гурток письменників (Літературний гурток). 23 березня в «Гуртку» прочитав цілий ряд своїх віршів член Гуртка поет Б. Гомзин, а проф. Л. Білецький дав короткий огляд й характеристику творчості поета. 26 квітня поет О. Бабій прочитав свою нову новелу «З мого шоденника», після чого відбувся дискусія. 3-го травня молодий композитор З. Лиско виступив з докладом

на тему: «Поезія й музика». Гурток готується до видання збірника поезій Б. Гомзина.

— Громада студенто-українок в Празі з нагоди п'ятилітньої річниці свого існування улаштувала 10 травня в помешканні Студентського Дому святочні товариські сходи для своїх членів та гостей. Вступне та привітальне слово від імени Укр. Національної Жіночої Ради сказала проф. С. Русова, почесна голова Громади. Привітання від Літературно-Артистичної Секції (жіноча організація) при Україн. Республ.-Демократичному Клубі прочитала п. І. Лоська. Студентка Є. Шлендик відчитала звіт — історію Громади. Пані З. Мірна відчитала реферат «Мої спомини про спільну громадську працю з студентками»; студентка Лашенко продеклямувала вірші Лесі Українки «Слово». Вечір закінчився співами студ. О. Мамонько і грою на клавирі п-ні В. Березовської.

— Виклад проф. В. Тимошенка. 28 квітня в помешканні Студ. Дому відбувся заходами Спілки Українців, що закінчили високі школи в ЧСР, виклад проф. В. Тимошенка на тему: «Сільське господарство Сполучених Штатів Північної Америки». Виклад викликав велике зацікавлення присутніх. Після викладу референт дав докладні пояснення на численні запитання слухачів.

В Німеччині

В Українському Науковому Інституті в Берліні 9 травня відбувся доклад др. Кужелі на тему «Україна в світлі чисел», а 18 травня доклад п. Ліпінського на тему «Нарід, нація, національність».

В Америці

В Нью Йорку відбувся 4 березня великий Шевченківський концерт за участю відомої співачки Саломеї Крушельницької та співа-

ка Ординського. Концерт пройшов добре. Чистий дохід пішов на будову дому українських інвалідів у Львові. 50 доларів з доходу переслано також інвалідам армії УНР до Каліша.

— Українська преса в Канаді. Українські большевики, видають великий орган «Українські Робітничі Вісті», а крім того «Фармерське Життя» і «Робітницю». З інших українських органів більше значіння мають тижневики «Канадійський Фармер» (найстарший орган в Канаді), «Український Голос» (орган автокефалістів), і «Канадійський Українець» (орган греко-католиків). «Канадійський Рабок» — орган горстки есангеліків. По-за цими органами виходять ще в Торонто «Вісти зі Сходу» та «Світ Дитини». З чисто церковних газет треба згадати «Православний Вістник» і «Братський Вістник». Окремо стоїть гетьманський двохижневик «Канадійська Січ». («Діло», ч. 103).

— Свято Кобилянської. Саксатунська жіноча громада при місцевім народнім домі віддала поклін письменниці Кобилянській з нагоди її 40-літнього ювілею літературної праці улагодженням святочного концерту. («Хліборобська Правда», ч. 19).

БІБЛІОГРАФІЯ.

— Bulletin Officiel du Comité «France - Orient». Березень - квітень 1928. Париж. Зміст: 1) Загальна частина II). Частина, присвячена секції Франція - Левант III. Частина, присвячена секції Франція - Україна. IV. Частина, присвячена секції Франція - Азербейджан. V. Секція економічна і фінансовий бюлетень. В українській частині випуску знаходимо статтю п. Ж. Клер про нову сенсаційну книжку члена т-ва Франс-Оріан п. Раймонда Дюге під назвою «Вигнання в червоній Росії, Соловки, острів голоду, страждань і смерті», інтересну статтю п. проф. О. Лотоцького —

«Десять років боротьби», статтю «Тарас Шевченко» — переклад на французьку мову поеми Шевченка «Кавказ», хроніку про більш відомості з України, рецензії на деякі книжки та журнали і т. и. На 40 сторінок номеру український відділ займає рівно 8 сторінок — п'яту частину. Звичайно, можна було б вимагати і більше, але і те, що є і що, до речі треба сказати, з'являється систематично і уперто, є певним здобутком. «Франс-Оріан» іде всюди. Цим сказано все. Лишається лише побажати, щоб частіше з'являлися ґрунтовні і солідні праці і українських і французьких авторів, вкладені в систему розраховану на довший час.

— Записки Наукового Т-ва імени Шевченка. Том CXLVII. Праці Історико-філософичної Секції під ред.

І. Крип'якевича. Львів, 1927. Зміст: 1) Перемишльський літописний кодекс першої ред. в складі хроніки Яна Длугоша — Є. Перфецький. 2) Студії над державою Богдана Хмельницького. — І. Крип'якевича. 3) Січковий архимандрит Вол. Сокальський — В. Біднов. 4) Будівництво міста Потилича—Володимир Січинський і т.д. Особливу увагу в цьому збірникові звертає на себе продовження праці над державою Богдана Хмельницького — І. Крип'якевича. Крім нових, ніде недрукованих документів з цієї епохи, п. Крип'якевич детально спиняється на організації судового устрою епохи і, що треба особливо відмітити, цілком слушно зауважує, що не дивлячися на увесь розголос подій часу гетьманування Богдана Хмельницького, його епоха лишається слабо дослідженою по документах, які ще ждуть свого збірача і критичного аналітика.

Зміст.

Париж, п'ятниця, 25 травня 1928 року — ст. 2. М. Славинський. На теми дня. — ст. 3. А. Яковлів. На другу річницю смерті. — ст. 6. О. Лотоцький. Симон Петлюра в українській еміграції — ст. 8. М. Левицький. Чужинець про С. В. Петлюру — ст. 17. В. Королів-Старий. В справі біографії С. Петлюри — ст. 19. В. Володько. Проблема надійності війська і С. В. Петлюра. — ст. 21. М. Ковальській Memento — ст. 23. Д. м. Геродот. Дух Симона Петлюри — ст. 26. О. л. Удовиченко. По шляху боротьби — ст. 29. М. Шумицький. Уривки з споминів — ст. 31. І. Заташанський. Один день з Симоном Васильовичом — ст. 34. Бібліотека імени Симона Петлюри в Парижі — ст. 36. Б. Лист із Праги — ст. 39. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 41. Хроніка: З великої України — ст. 43. На українських землях — ст. 49. Газетні звістки — 50. У Франції — ст. 50. В Польщі — ст. 52. В Чехословаччині — ст. 53. В Німеччині — ст. 54. В Америці — ст. 54. Бібліографія — ст. 54.

Концерт артиста-кобзаря **ВАСИЛЯ ЄМЦЯ** через хворість перенесено на суботу 9 червня. Початок о 9 год. веч. (Саля клубу «L'Indépendance» 21, rue de l'Odéon, Paris-VI)

Квітки можна набути заадалегідь у клубі «l'Indépendance» та в редакції «Трибуна».

«ВІЙСКОВА СПРАВА»

орган Т-ва б. вояків армії У.Н. Р. — Вийшло ч. 2.
Набувати можна у п. Рудичева — 42, rue Denfert-Rochereau, Paris, France

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1928 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Приймається передплата на 1928 рік.

У Франції на рік — 120 фр., на півроку — 60 фр., на три місяці — 30 фр., на один місяць 12 фр.

В И Н Ш И Х К Р А Ї Н А Х :

	на 3 місяці	на один місяць
Чехія.....	60 кор.	20 кор.
Польща.....	12 зл.	4 злоти
Румунія.....	360 леїв	120 леїв
Німеччина.....	12 р. м.	4 р. м.
Сполуч. Штати Пів. Америки.....	3 дол.	1 дол.
Канада.....	3 дол.	1 дол.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av. Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dim. Herodot, Strada Delea Veche, 15. Bucarest. 3) В Чехословаччині — Прага: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotchvil. Подєбради — Академія, у п. Ліневича. 4) В Польщі — W. Prychodko, Podwale 16, m. 15. Warszawa. 5) В Спол. Штатах у п. В. Кедровського.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V).

Tél. Danton 80-03.

Поштова адреса: Для листів: Boîte postale № 15, Paris (XIII), France.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Redague — Комітет.

КНИГАРНЯ «ТРИЗУБ»

має на складі великий вибір книг, нот, вишиванок, листівок, портретів і національних відзнак.

ЗАВЖДИ НА СКЛАДІ Є:

Студ. Вістник, військовий журнал «Табор», Літер.-Наук. Вістник, газета «Укр. Низа», «Кобзарі» Шевченка, календарі, грам. укр. мови, читанки, атласи України, спогади, книжки франц. мовою про Україну, словники і т. и.

На вимогу висилається каталог складу і даються різні справи що до культурно-просвітньої праці.

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris V.

Redague — Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косенко**

Le Gérant: M-me Perdrizet.